

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

III. évfolyam 12. szám, 2008. december

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

B. Kontics Éva: Tél (olaj, farost)

Tartalom:

- 3. o.: Emlékeim, akár a jégcsapok;** (Ketykó István verse)
4. o.: A költészetről; (Kontra Marika Szvita verse)
5. o.: A költészetről; (Csapó Lajos verse)
6-8. o.: Jelzalog; (Kovács T. István írása)
10-11. o.: Egy másik karácsonyi ének; Újévi kívánság; (Végh Tamás versei)
12-14. o.: Palackba zárt üzenetek; (Móritz Mátyás versei)
16-21. o.: Werbőczy István, az alsópetényi jogtudós; (Végh József írása)
22. o.: eM.; (Szájbely Zsolt verse)
24-27. o.: Kalliopé kosarából: Egy Szondi almanachról; (Cegléd József Kázmér írása)
28. o.: Földönfutók; (Százdi Sztakó Zsolt verse)
30-39. o.: Most látható a természetben: 1. Január; (Balog István természetismereti rovata)
40. o.: Szükséglet; (Egry Artúr verse)
42-43. o.: Az elmúlt harminc évünk; (Borsi István verse)
44. o.: Szép Mohorában; (Pongrácz Ágnes verse)
46. o.: Egy éve már; (Gere János verse)
48-49. o.: Díszforgács a vitrinben; Nemzeti fejszék, kishitek; (Forgács Miklós írásai)
50. o.: A partról nézve; (Székács László verse)
52. o.: Éjféλι óraütés; (Hörömpő Gergely verse)
54-55. o.: Auditor: Lecsókolbász, Caliban, zárlatos bojler; (Szávai Attila írása)
56-59. o.: Könyvajánló;
60-63. o.: Beszámolók;
64. o.: Pályázat;
65. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkat a Diósjenőn élő és alkotó **B. Kontics Éva** festményeinek képeivel díszítettük. B. Kontics Éva szerepelt már a lapban festményeivel, mégpedig a 2006/6. számában. 16 éve alkot, képei harmonikusan összekapcsolódnak, illenek férje, Borsi István írásaival/hoz. A közös világszemlélet, és a szeretet az, ami immáron harminc éve együtt tartja ezt az alkotópárt. Kívánom, hogy sokáig éljenek egymás, és mindannyiunk örömeire!

Akit a képek megvásárlása érdekel: 06-20-325-5586-os telefonszámon, magánál az alkotónál érdeklődhet.

A címlapon szereplő idézet Laczkó Gézától származik. A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Emlékeim, akár a jégcsapok

Juditnak

*Emlékeim, akár a jégcsapok
úgy függnék az évek ereszén...
Helyetted a sorompókart szorítom magamhoz,
bár elrobognak vágyaimmal a dízelek,
én kénytelen vagyok helyemen maradni
ott , hol ismerősként köszönnek rám a a hajnalok
s a munkába siető asszonyok, kik szemeikben
hozzák az otthon melegét,
hajukon társaik csókjai fénylenek,
akár a puha hó a peronon -
majd elsöpröm, mire jössz a vonathoz
szótlánul , rám sem nézve...
Bizony furcsa egy pár lehettünk,
egy tanítónő és egy vasutas,
ki verseket írt s diploma helyett
papírt és tollat hordozott zsebében.
Emlékeim , akár a jégcsapok,
hajam közé rakja fészket a tél -
begombolom magányom s melegedni
a kályha mellé ülök, mint az öregek...*

Verőcemasaros , 1980. január 10.

KONTRA MARIKA SZVÍTA

A költészetről

Rímcirádákba öltöztetett
lülktetõ sorok,
élõ szavakból építkezõ
fényes mondatok.

Szívem közepébõl fakadó
érzelmek sora,
mely a nagy világnak
tágas otthona.

Versszakok és kényes versformák
önzõ börtöne,
a szépségnek és szabadságnak
terhes öröme.

Lesújtó, vagy felszabadító
ha hallak téged,
te õsi, szép magyar nyelven zengõ
áldott költészet.

CSAPÓ LAJOS

A költészetről

A költészet, - az nem kiseddévó!
Árnyas nyári lugas, - síléc verte porhó!
Hanem olykor, meghazudtolva harci kürtöket,
Ádáz csatákra, vad harcokba hívó üzenet!
Ébresztőt rikoltó, fülsértő harsona,
Mitől riad és eszmél civil s katona.
Útmutató! - Hogy honnan - és- hova!
Szélvész! - Mi elsüvölt tova.
Vihar! - Mi szít, és ébren tart tüzet.
És éles fényű tükörfelület,
Mi tán nem tetszetős, - de valós képet mutat,
És aprócska lámpás! - Mi megvilágít utat.
És ott van, - minden mosolyrácban,
A nevetésben, dalban, táncban. -
- Az igaz költészet megsimogatja a Napot.
A rózsabimbót, a hulló csillagot,
S míg szívből - szívhez szól, - szárnyal!
Mint nyári égen a madárdal.
Néha, - bár lágyan keblekre omol,
De hiba- és hazugságerődöket is ostromol.
- A rácsot, a kalodát, - nem szívleli!
Noha diktátorok, s álokosok ezrei
Dugták volna, s dognák oda ma is!
De mi bezárható, - az fals, az hamis!
Ez, - mint a sas, - szabadon szárnyal,
Akár békében, akár perben a világgal!

S a költő? – Hát az tanuljon meg pengeélen járni!
Zászlóvá, vallomássá, jelzőtűzzé válni!
Faltörő kossá, - vagy bibét beporozni,
Tudjon simogatni, és merjen ostromozni.
- Mert ha simulva, mundért húz magára,
Csak lakájjá válik, ki ura szolgája.
Mézet csöppentő törpe kis akarnok lehet,
Ki Júdásgarast érdemel, - s nem a költő nevet!

KOVÁCS T. ISTVÁN

Jelzalog

Bartáné éppen a lépcsőház takarításához készülődött, mert a társasház kialakított rendje szerint azon a héten ő volt a soros takarító. Felmosóvödörrel a kezében ott állt még az előszobában, amikor kintről hangos szóváltás hallatszott be.

-Itt vagy, te vén szajha? Te mozgó pálinkásüveg! Rablók cinkosa! - a szomszéd lakó, Elemér kiabált felindult hangon, amire Eta néni, az emeleti szomszédasszony sírva válaszolt.

-Mi bajod van, Kisfiam?

Így szólította, mert gyerekként ismerte meg. Hiszen az egyedül élő férfi itt nőtt fel a házban. A szülei egymást követően pár év különbséggel haltak meg. A házbeliek azóta is segítettek Elemérnek, amennyire az idejük és anyagi lehetőségeik engedték. Volt, aki az ingeit mosta, más vasárnapi ebédet vitt neki. Rá is fért a gyámkodás, mert amíg éltek a szülei, szemernyi önállóságra sem nevelték. Csak azt kérték tőle, hogy tanuljon, s büszkéek voltak rá, hogy első generációs értelmiségiként emelkedett ki a vidéki rokonok közül. A házbeliek csak azóta kezdtek lassanként elidegenedni tőle, mióta egyre különösebb lett a viselkedése. Bartáék például majdnem minden éjszaka arra riadtak fel, hogy nagy zajjal csapja be a lépcsőház ajtaját, csörgeti a lakáskulcsokat és aztán odabent órákig kiabál, vitatkozik, veszekszik önmagával.

-Mit ártottam én neked, hogy így beszélsz velem? -méltatlankodott most az idős asszony, mire Elemér dühtől hörögve válaszolt:

-Tudod te azt, te szemétláda! Kiraboltatok. Földönfutóvá lettem.

-Mi a baj, kedves szomszéd? -kérdezte a lakásból kilépő Bartáné, és szelíd, csitító hangon próbálta nyugtatni az idegességtől remegő embert. Másokkal együtt ő is sajnálta Elemért, akinek télen mindig fűtetlenül maradt a lakása. Rég kikapcsolták nála a gázt, a villanyt. Nem volt miből fizetnie a számlákat, mert már évek óta munkanélküli volt. Amíg még nem hanyagolta el túlságosan a külsejét, gyakran áthívták őt ebédre, vagy becsöngettek hozzá egy kistányér süteménnyel, s gyözködték, hogy jelentkezzen a munkaügyi hivatalnál, ahol legalább járadékot kaphat egy ideig, de Elemér mindig tiltakozott. Neki nem alamizsna kell! -mondta, hanem mérnöki állás. Különben minek tanult volna, ha csak nézegetni tudja a diplomáját.

-Nade, ha most nem keresnek agrármérnököt, akkor mást is el kellene vállalni. Elvégre a munka nem szégyen. Aztán, majd csak lesz valahogy a szakmájában is. -gyözködték őt Bartáék. Csak azután a sok-sok éjszakai lármázás után kezdett elfogyni a türelmük, és néhányszor át is kopogtak a vékony válaszfalon, hogy maradjon már csendben.

A harmadik emeleti fiatalasszony, aki együtt gyerekeskedett a házban Elemérrel, nagyon aggódott érte. Látva, hogy vészesen lefogyott, rábeszélte a háziorvost, hogy jöjjön ki hozzá. A doktor meglehetősen rövid párbeszéd után megbotránkozva fordult ki az alaposan leépült ember piszkos, elhanyagolt lakásából.

-Ez az eset már a városi főorvosra tartozik. -mondta, de mikor odakerült Elemér ügye a főorvoshoz, az is széttárta a karját.

-Ha az illető úr nem akarja, semmit sem tehetünk érte. Minden segítséget visszautasított.

A lépcsőházban ezen a napon Bartáné is megkapta a magáét.

-Alávaló szélhámos! Nekem se te, se a férjed ne beszéljen tisztességről és ne sajnálkozzon rajtam képmutató módon! Teleiratom veletek az egész magyar sajtót, hogy miféle emberek vagytok itt, mindannyian!

-Az anyád keservét, te idióta! -kiáltott rá Bartáné megbántódva, de aztán észbe kapott, és szelídebben próbálta kideríteni, hogy tulajdonképpen mi történt.

A ház előtt idegen teherautó állt meg. Két markos férfi bútorokat pakolt le róla. A kinézetük nem volt bizalomgerjesztő. Középkorúnak látszó ember közeledett a földszinti lépcsőkön, és köszönés nélkül azt mondta: -Maguknak is jobb lesz majd ezután.

Az eddig mindenki felgyűlölt hangon beszélő Elemér az áldozat benuházaival nézett rá. A jövevény egy hivatalos iratot tartott elébe. A lakásából kiebudalt szerencsétlen csak annyit tudott dadogni tanácsalanságában:

-A bútorokat itt hagyom, mert nem tudom hova elszállítani. Ha majd ismét lesz otthonom, akkor eljövök érte.

-Én azokért nem tudok felelősséget vállalni, mert fel kell újítanom a lakást. Különben meg, az én tárgyaimnak kell a hely. -válaszolta ridegen a férfi.

-Kilakoltatás! -döböntek rá hirtelen a körülöttük állók.

-Mit csináltunk? Mit csináltunk? -fogta a fejét Kenderesiné, a közös képviselő ellenőrző bizottságának tagja, aki a második emeleten meghallva a perpatvart, lejött megtudni, hogy mi történik a házban. Elemér ekkor már nem volt köztük. Kirohant és eltűnt az utca forgatagában, mintha ott kérhetne segítséget valakitől. Vagy inkább a szégyen űzte, hajtotta messze, a vasútállomás felé, hogy a vonat vigye el más városba. Inkább ott lássák őt földönfutó hajléktalannak, ne az ismerősök mutogassanak rá.

-Megengedtük Zoltánfi közös képviselőknak, hogy jelzalogot tetessen Elemér lakására, mert azt hittük, hogy akkor a bátyja majd kifizeti a tartozásokat. -magyarázta Kenderesiné.

-Fenét fizeti! -kapcsolódott a beszélgetésbe a folyosóra kilépő Barta Béla, aki eddig az előszobából hallgatózott. -Beszéltem én a bátyjával is, de az mogorván letorkolt, hogy törődjek a magam dolgával és ne avatkozzak a máséba.

-Nade, hogy jutott maga ehhez a lakáshoz? -kérdezte most Barta, fürkésző pillantást vetve az új tulajdonosra.

-Árverésen vettem meg.

-Árverésen? Na, és mennyiért?

-Négy és félmillióért.

-Szóval, féláron! Nem volt licitálás?

-Én voltam az egyetlen vevő.

-El is felejtettem megkérdezni, -szólalt meg pár percnyi hallgatás után újra Barta- hol történt az árverés, hogy mi nem tudtunk róla?

-Hát, egy hivatalban.

-Aha! Maga tehát besétált oda, és azt mondta, ennyit adok érte.

-Költhetek én még erre ugyanannyit! -mentegetőzött az új szomszéd.

-Mutyiban intézték a dolgot! -vélekedtek napokig a házbeliek, ha találkoztak a kapu előtt, vagy a lakótelepi boltban. Az új szomszédot ritkán látták.

-Ez csak a pénzét fektette be ide. -modogatták egymás közt.

-Én időben kiragasztottam a hirdetést! -érvelt később a lakógyűlésen Zoltánfi, de azt nem tette hozzá, hogy a nyolc lépcsőháznak csak az egyetlen kapujára, kézírásos cetlin rajszögezte ki. Úgy, ahogy senki sem szokott az ilyen cédulákra ügyet vetni.

-Tulajdonképpen maguk sürgették, hogy minden olyan lakótól hajtsam be a közös költséget, akinek hátraléka van, mert nem akarnak más helyett fizetni. Az úr is köztük volt. -védekezett Zoltánfi.

-Node, tud valamit arról, hogy mi lett a sorsa ennek a szerencsétlen embernek? -érdeklődtek a lakók.

-Nem tudok. Az nem az én gondom. -válaszolta közömbösen a közös képviselő, aki újabban már tíz lakóépület képviselőjét intézte, mint vállalkozó. Újabban már munkatársakat dolgoztatott.

Egy ideig még érkeztek kósza hírek Elemér felől. Volt, aki egy pesti alagútban látta, amint siet valahová. Más azt állította, hogy egy vidéki vasútállomáson veszteglő vagonban alszik.

-Megtehettük volna, hogy az ő dolgát nagyobb emberséggel és körültekintéssel mérlegeljük, mint azokét, akik csupán hanyagságból nem fizettek. -említette meg egyszer Kenderesiné, mert bántotta a lelkiismeret. -Ha mondjuk nagyon erélyesen felszólítottuk volna, hogy hagyjon fel a büszkeségével és jelentkezzen munkanélküli segélyre, mert akkor legalább lesz pénze élelemre, fűtésre, világításra. Mi meg ezért cserébe haladékat adtunk volna neki, míg el tud valahol helyezkedni.

-Késő.-legyintett Barta szomszéd.

-Akkor kellett volna erre gondolniuk, mikor elhamarkodva döntöttek.

-Jaj istenem! Csak ilyen lejtőre ne kerüljön az ember, mert ezen már nem lehet megállni! -sóhajtott nagyot Bartáné is, mikor a férje egyszer súlyos betegséggel került kórházba. Mikor esténként magára maradt a lakásban, az jutott az eszébe, hogy könnyű olyan sorsra jutni a mai világban, mint amilyre az a szegény Elemér jutott. Akkor még attól a feltételezéstől is megrettent, hogy mi lenne, ha egyszerre ketten betegednének meg a férjével, vagy ha az egyikük majd magára marad? Hiszen idősök már! Minden megtörténhet. Vajon ki nyújt az embernek mentőövet, ebben a szigorú világban? Talán a gyerekeik? De azok lótnak-futnak reggeltől napestig a pénz után, s abból mégis csak annyi van nekik, amennyi a családjuknak épphogy elég.

-Tegyük fel, -fűzte tovább a kétségbe ejtő gondolatait- ha az egyetlen nyugdíjból kell majd fizetni mindent. Még a közös költséget is. Ajjaj! Uramisten!

Félelem kerítette hatalmába.

VÉGH TAMÁS

Egy másik karácsonyi ének

A karácsony mindig eljön.
Lábad elé gyöngy-havat
Sóhajt a szél, füstös kémények
Felett angyalok szárnya rebben.

A karácsony mindig eljön.
Lehetsz bárhol, fájhat bárhogy
Szívedben minden sötétlő emlék,
A fény fia hozzád is elér.

A karácsony mindig eljön.
És mindig ugyanúgy várod,
Mint egykor kisgyermekként,
e pillanat megszentelődését.

A karácsony mindig eljön.
Nem jobb és nem rosszabb,
Csak olyan, mint amilyené
Teszed szívedben, hiszen

Mi változunk, nem *a gyermek*,
Aki évről évre megszületik
Értünk, hogy felkínálja nekünk
Örök újjászületésünk.

A karácsony mindig eljön.
És jó, ha *útközben* talál,
Mikor lábad elé sóhajtva
Gyöngy-havat szítál a szél.

2008 december 25.

Újévi kívánság

Bánat, szégyen sose érjen!

Tükrös szíved sose féljen:
Virradatban, alkonyatban,
Írott szóban, csendben, dalban,
Feltoluló könny- mosolyban,
Idő gyepelőjét ragadva,
Készen állva új tavaszra,
Levendulás újulásra,
Álom-váltó valósággra.

Teljesüljön lelkem vágya:
Legyél velünk virradásra,
Örök húsvét-áradásra,
Áldó-hírre, szép-adásra,
Violás feltámadásra.

Ölelj mindig, szakadatlan!

Isten álmát hordozod.
Hadd legyek a vánkosod!

MÓRITZ MÁTYÁS

Palackba zárt üzenetek

Amit feledni kezdünk

hogyan alkotni tudjunk
el kell vetnünk mindent
meg kell üszkösödnünk
el kell temetkeznünk

hogyan az ismeretlen
jövendő számára
palackba dobjuk azt
mit feledni kezdünk

Belefárad

Mert belefárad az ember a harcba,
amely olyan meddő és nevetséges;
az örült és kalandos küzdelemben:
megnyerni minden ember szeretetét.

-A harcban, amelyre az élet csábít
-a szép álmok porba hullását nézni
-hogyan megpróbál becsületeseleg maradni
-gerincét nem a zsebében hordani.

-Hogyan drótköteletet tépjen magáról
-felverni mindig lelkében a lelket
-hogyan önmagát tisztán lássa meg másban
-a beszédben és a hallgatásban is.

-Mikor kiszalad a vér ereiből
-mikor ordít, de nem hiszik el szavát
-mikor tűzben jár és bolondot játszik.
-Fölkapni és eldobni szívét megint.

-Avas szalonnán élni mint az idő
-szalmát számolni, vagy nézni az eget
-zúgó vízárnál ülni és hallgatni
vagy bokros bajszába imát mormolni.

-Kárálni keservesen akár a tyúk
-törzsnek lenni vagy annak a torzsának
-maga alatt vágni a fát halomba
-mosolyogni akár a széles fejsze.

-Tátogni a dicsérő szavak után
-számár széllel számáráként pajtáskodni
-két fájó karral nyújtani a szívét
-a körmeit mind keményebbre fenni.

-Verset írni örökkön e sártekén
-gubbasztani akár a sáros krumpli
-ülni az élet kerek asztalánál
hogy dicsérmé az Úr, ha szólni tudna.

-Férfiként azért is férfinak maradni
-mesélni arról: mi a szép, mi a baj
-a félelemben, amely torkon ragadja
hogyan néha ellágyuljon, miképpen az apja.

Temetés

Megvárták, míg éjfél ütött az óra.
Volt, aki könnyel mázolta be arcát,
és olyan is akadt, ki szemöldökét
vérrel festette, vagy sóhajt tűzött a hajába.

Egy címeres, fekete koporsót vártak,
hogyan felsírjon a fekete zongora,
melynek vak mestere tépi, -cibálja
majd az élet véres, -véres melódiáját.

Hogy az ütemre bolond szívüknek vére
kiömljön, gazdájuk árnyékában;
kinek lelke ezer évet szunnyad majd
a vadregényes Erdély sírkövei között.

Aki arra járt, nem kérdezte kit temetnek,
csak riadt szívével tovább sietett,
tekintetét a titkos, nagy kastélyra
vetve, hol mesélhetnének a süket falak.

Álltak gyászban, ezüstjüket hátrahagyva,
beleveszve mind a bús semmiségbe,
zörgő árnyakként, némán fuldokolva,
a kereszt előtt, amit a szívébe vertek.

Majd ráborultak a fekete koporsóra,
szerencsétlen, de igaz istenükre,
a fájdalmas, megpróbált remetére,
kit nem kísérték el csak szótlán szolgálói.

Kik holdfény alatt jöttek, vacogó fogakkal,
az iszapos, mély, fekete árokhoz;
hol az feküdt, akit vénen szerettek,
kinek csókjait jutalmul örökre hordják.

A temetői fejfára nem vették nevét,
azt sem, hogy itt nyugszik az élő halott,
kinek élete denevérként tovaszállt,
melyben ezerszer megostromolta a halált.

Az idő...

Nem értjük az időt,
ahogy gyümölcs sem a törzset;
de talán nem is kell,
hiszen *az idő az semmi,*

tömény kitalálás.
Akár a ripacsbokréta
levele, úgy hullong,
vagy csúszik ki a kezünkből.

Nem értem miért nem
elég szeretni azt, ami
lüktet, -elhanyagló
kedves főket, -a jó aggok

kékes, áldott kezét,
kisgyermek csodás seprős-
pillájú szemeit.
Az életet megérteni.

Akár csak a dió,
tenni ami tőlünk telik:
amíg le nem esünk,
addig élni, -addig élni.

Úgy élvezni mindent,
mindent ami jó, -ami szép
a szájnak, -a szemnek,
és elfogadni, ami jő.

Werböczy István, az alsópetényi jogtudós

Családja ősrégi Ugocsa megyei család, melynek eredeti neve Kerepeczi volt, de miután 1429-ben megszerezték a verböczi birtokot a Hunt-Pázmány nemzetségből származó Zovárdffyaktól, kezdték használni a tekintélyesebb Werböczy nevet.

Legnevezetesebb tagja, Werböczy István már valószínűleg Verböcön született 1458 táján. Nagyapja Luxemburgi Zsigmond asztalnoka volt. Apja Werböczy Osvát, anyja Deák Apollónia. Felsőbb tanulmányait a Mátyás király és Vitéz János által alapított pozsonyi Istropolitana Akadémián, a krakkói egyetemen, és Olaszországban végezte.

Kiváló latin, görög és német nyelvtudását egy hazai dómiskolában szerezte. Hosszú, viszontagságos életútja során része volt hatalmas elismerésekben, gazdagságban, de számkivetettségben és bukásban is. Munkája - a hagyomány szerint Alsópetényben írt Hármaskönyv - 450 éven át a nemesség bibliája volt, melynek szerzőjét nemzeti hősként ünnepelték. A szocialista történetírás megbélyegezte, s a magyar nép főellenségeként tartotta számon.

Báthory István segítségével 1483-ban konzervátorként, azaz levéltárosként az udvarhoz került. 1492-ben már a királyi kúria jegyzőjeként tevékenykedett, s emellett Szobi Mihály jegyzőségét is vezette, ki már 1498-ban ajándékozott neki néhány nógrádi birtokrészt. Ezzel megkezdődött a Werböczy birtok végeláthatatlan gyarapodása. Mint a birtokpereknél közreműködő szakértő keserítette meg a perben állók életét, majd ő kaparintotta meg a kérdéses birtokokat. Feleségül vette Szobi Mihály leányát. Apósa az erősebb rokonsági kötelék érdekében adoptálta is, azaz fiává fogadta. Együtt aztán hatalmas birtokot harácsoltak össze. Éppen ő, aki a köznemesség elsősorú szószólója volt, ő terjeszkedett ily módon főként köznemesi családok rovására. Korlátlan ura volt Nógrádnak, hiszen csak e megyében Alsópetényen kívül még Bujákon, Csesztvén, Cereden, Kisbágyonban, Kutasón, Medveshidegkúton, Nagylócon, Nötincsen, Óbáston, Ósagárdon és Szentén volt birtoka.

1500-ban a nemesség panaszait hangoztatta az országgyűlésben, tekintélyt szerezve ezzel, őt a királyi tanács nemesi ülnökévé választották. 1502-ben az országbíró ítélőmestere, s ezzel együtt az erdélyi vajda bírói helyettese lett. II. Ulászló király ezért őt bízta meg "az ország minden jogainak, törvényeinek egybeszedésévei, címekre és fejezetekre osztásával". A Tripartitum a Dózsa-féle parasztfelkelés évében, 1514-ben készült el.

Ulászló halála után II. Lajos került trónra, ki mellett Werböczy királyi személynöki tisztet töltött be. Ezt a magas beosztást is újabb birtokok megszerzésére használta fel. Több alkalommal járt külföldön, delegációk élén, hogy a török elleni összefogásra hívja fel a figyelmet. Politikusként nem ért el jelentős sikereket. Tárgyalásait ballépések, sikertelenség, túlzott hiszékenység, megfontolatlanság jellemezte. Latin tudása ellenére magyarul tartott szónoklatot a velencei tanácsnak, Luther Mártont valósággal lerohanta, azt remélvén, hogy a nagy reformátor nézeteit meg tudja változtatni, de idehaza is előfordult, hogy rosszul taktikázva a vesztes fél oldalára állt.

Hatásos szónoklatai viszont növelték népszerűségét, s ezért az 1525. évben az ország legfőbb világi méltóságára, a nádorságra emelték. A köznemesi célokat támogató nádor azonban szálka volt a főnemesség szemében. Hatalmát így rövid ideig élvezhette, hiszen a főnemesi reakció 1526-ban megfosztotta nádori rangjától, sőt Szobi Mihállyal együtt ki is közösitették. Valószínűleg a számkivetettségnek köszönhette az életét, mert így a mohácsi csatát a felsőmagyarországi Dobronyára visszavonulva vészelhette át.

A kettős királyválasztás után, az alkalmatlan király, Szapolyai János oldalára állt, ki kancellárjává, tanácsnokává nevezte ki, sőt még az a megtiszteltetés is érte, hogy a királya fia gyámjával is őt kérte fel. Szapolyai János vereséget szenvedett a főurak által megválasztott Habsburg Ferdinándtól. Werböczy az emigrációba is követte urát.

Életét a török által elfoglalt Budán fejezte be, hol a nyolcvanadik életéve elmúltával a török által leigázott lakosság fölötti judex volt, napidíjas bíró, afféle keresztény kádi. Az egykor országnyi birtokkal és hatalommal, népszerűséggel rendelkező államférfi apró-cseprő ügyek intézőjeként hunyt el 1541-ben egy dühkitörése következményeként.

Három házasságából egy fia született, Werbőczy Imre; ki apja ősellensége, Habsburg Ferdinánd oldalára állt, s később Tolna vármegye főispánja lett.

Milyen ember is volt tehát Werbőczy István? Egész élete tele van ellentmondásokkal. Művelt, sok nyelvet beszélő jogtudós, törtető hivatalnok, a mindenkori rendszer kiszolgálója, koncepciós perek végrehajtója, aki ugyanakkor mecénásként támogatta a nagy humanista Janus Pannónius elégiáinak kiadását. Kisstílu pénzügyi tranzakciók végrehajtója, ki az ország legmagasabb posztját, a nádorságot is elérte. Életét külön kell választanunk híressé lett kézikönyvtől, mely egy szigorú következetességgel megírt nemesi védőbeszéd.

Az alsópetényi hagyományban Werbőczy a kíméletlen, gonosz földbirtokosként szerepel. Talán ma már ki sem lehet nyomozni, hogy ez az emlékezetben honnan származik. Lehetséges, hogy csak a legutóbbi évtizedek terméke, mikor Werbőczy a legfőbb népnúzónak volt kikiáltva. Az is lehetséges azért, hogy a történet valóban évszázadokra nyúlik vissza: Történt egyszer, hogy a kastélyát építők közül az egyik munkás nem köszöntötte őt a rangjának kijáró tisztelettel. A földesúr ezen annyira felbosszankodott, hogy puskáját felkapva, lelötte a kőművest a falhoz állított állványról.

A hármaskönyv

Magyarországon Mátyás király uralma alatt 1486-ban jelent meg az első nyomtatásban is kiadott, a köznemességet támogató törvény. A Decretum Maius bizonyos engedményeket ad a jobbágyságnak is. Megerősítette szabad költözködési jogát, s utat nyitott a mezővárosi fejlődésnek. Halála után azonban kísérletét a törvények rendszerbe foglalására félretették. Az ezáltal keletkezett hiányt fokozták II. Ulászló zűrzavaros, egymásnak ellentmondó törvénykezései. Ezért volt szükség a jogszokások rendszerbe foglalására. Az uralkodó először Liszkai Adám protonáriust kérte fel erre a munkára. Miután azonban ő nem készítette el, Werbőczyt bízta meg a feladattal, ki alsópetényi birtokára visszavonulva, több év munkájával megalkotta élete fő művét, mely egy csapásra híressé tette. Az Opus Tripartitum Juris évszázadokon át a nemesség jogforrása lett, s hatása egészen 1945-ig tartott. A jogkönyv készítése során felhasználta a művét már Európa szerte megelőző törvénygyűjteményeket. A nagy munkával 1514 tavaszára készült el, ám az időközben kitört Dózsa-féle parasztlázadás miatt az országgyűlés összehívására csak az év őszén került sor. Miután látta, hogy a parasztság ellen sorra hozzák a szigorú megtorlás törvényeit, az utolsó pillanatok buzgalmában ezeket is beillesztette művébe. A Dózsaék elleni véres bosszút így évszázadokra konzerválta. Az országgyűlés egy tíztagú bizottságnak - valamennyien elismert jogi szakértők - adta át a művet véleményezésre. Javaslatuk alapján Ulászló egy kiváltságlevéllel a magyar szokásjog hű tükrének nyilvánította. Az országgyűlés után azonban a főlénybe kerülő főnemesekből álló mágnáspárt megakadályozta, hogy törvényerőre emelkedjen. A törvényeknél előírt módon ugyanis sohasem került megpecsételésre, a megyéknek és városoknak sem küldték meg, s a király aláírása sem került rá. A szentesítés folyamata tehát megszakadt, mert sértette a magyar főnemesség érdekeit.

Werbőczy nem tudta elérni, hogy elképzelései megvalósuljanak, ezért 1517-ben Bécsben, Singreiner-nél, a híres nyomdásznál kiadatta saját költségén. Annak ellenére, hogy nem vált törvényé, az ítélezésben a későbbiekben, mint magyar törvénykönyvre hivatkoztak rá.

A tankönyvszerű Tripartitum a nevét arról kapta, hogy három nagy részre tagolódik. Az első részben a nemesség birtok-, család- és öröklésjogi kérdéseit tárgyalja, a másodikban a vagyoni szabályokat, a harmadikban Szlavónia és Erdély jogszokásait, valamint a városi polgárság és az örökös szolgaságra kényszerített jobbágyság jogviszonyait írja le. Werbőczy a köznemesség vezére és ideológusa a jobbágyság teljes jogfosztottságát mondja ki, miközben a nemesség érdekében hangsúlyozza annak négy sarkalatos kívánságát. Ezek szerint nemes embert bírói ítélet nélkül elfogatni nem lehet, csakis közvetlenül a megkoronázott királytól függ, adót nem fizet és csak a haza védelmére tartozik fegyvert fogni és végül, ellenszegülhet a törvénytörtő királynak.

A jobbágyságot századokra olyan szolgaságra vetik, amely példa nélkül áll egész Európában. “Hogy árulásuk emléke időleges maradékaira is átmenjen, és hogy minden ember megtudja: mekkora bűntény az urak ellen fellázadni, ennek utána az ebben az országban bárhol lakó összes parasztnak hűtlenségi vétkeük miatt, amely szerint egyik helyről a másikra költözhetnek, elveszítvén, az ő földesuraiknak föltétlen és örökös szolgaság alá legyenek vetve.”

“A királyi felség - az előbb említett parasztárulás örök emlékére püspökké vagy érsekké senkit se tegyen, aki paraszti nemből származott”

A Tripartitum azt is rögzíti, hogy minden parasztnak heti egy nap ingyenmunkával tartozik a földesúrnak, s ha fegyvert találnak nála, kiherélik, második alkalommal pedig kivégzik. Részletesen felsorolja azokat a szolgáltatásokat, amelyeket a jobbágyság teljesíteni köteles pénzben, termékben, munkában.

A Hármaskönyv a legtöbbször kiadott magyar könyv. Az 1517-es latin nyelvű kiadást 1565-ben követte a magyar, később a horvát és német nyelvű fordítása. Összesen 47 kiadást ért el, s ezen kívül még 11 népszerűsítő, esetleg verses változatot. Szerzőjét, Bél Mátyás a XVIII. század első felének legjelentősebb magyarországi tudósa Nógrád megye lakosságáról szóló írásában a legjelentősebb római jogtudóshoz hasonlítja. “Bizony, innen származott Werbőczy - ha pártütéssei nem szennyezi be magát, a híres - nevezetes magyar Ulpianus -, Petény falu kastélyából, nemesi vérből, ahol azután életében is tartózkodott. A magyar jogtudományban szerzett érdemeiről nincs okunk sokat beszélni, mert mindenkinek száján forognak és a Tripartitum eléggé bizonyítja.”

Az alsópetényi Werbőczy gúla felirata

**Leges hic Patriae scripsit Verbőtzius olim,
Lex manet, at cecidit scriptor, et ipsa Domus.
Rudera nunc arcis rursus tolluntur in altum,
Paci, non Liti, Saxa datura locum.
Hic ponam curis finem, hic cum stirpe quiescam,
Spes vana hic solvat, spes mihi sola Deus.
Theresia Blasko Vics Vidva IgnatII GyVrCsanyI,
Pis gentis s Vae Manibus pos Vit.”**

A háromoldalú gúlába illesztett emléktábla latin szövege az alábbi:

**A haza e törvényeit egykoron Werbőczy írta,
A törvény megmarad, de meghalt az írója, és maga a Ház.
Most a vár dűledezett falait újra felállítják,
A Kőépület nem a civakodásnak, hanem a békének szándékozik helyet adni.
Itt fejezem be a gondoskodást, itt nyugodjak családommal,
Itt hagy el a meddő remény, egyedüli reményem az Isten.
Blaskovics Terézia Gyurcsányi Ignác özvegye,
Saját nemzetsége jótékony kezeivel állította.
*(fordította Somfai István)***

Kép Werbőczyről a Vasárnapi Újság 1860, október 21. számából

DECRETVM
LATINO-HUNGARICVM,
sive
TRIPARTITVM
OPUS JURIS CONSVETUDI-
NARI INCLYTI REGNI HUNGARIÆ
& Transylvaniæ, ac partium eidem
subiectarum, unâ cum Methodo Articulo-
rum Digestalium.

Auctore
STEPHANO WERBÓCZY.

*Huc accesserunt etiam Regula Juris Antiqui, Civiles & Canonice,
Imprimùm perutile & necessaria.*

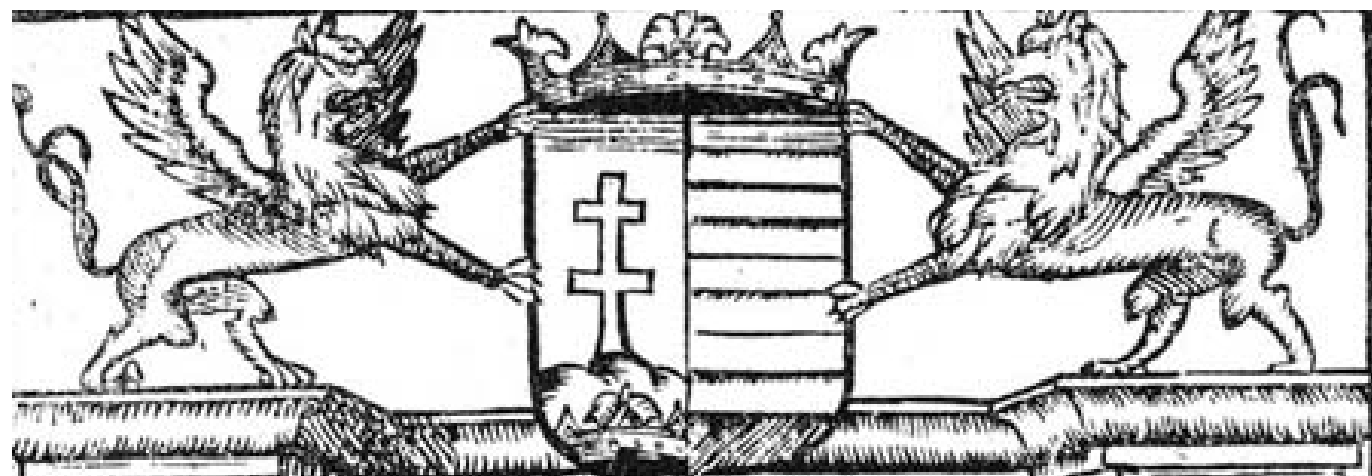
az az:

Magyar és Erdély Országának
TÖRVENY KÖNYVE,
Irattatott WERBÓCZY ISTVAN által.

Mostan ismét unjonnán és másodszor, Deákúl s. Magyarúl,
Ép hájnos Regestromóckal-és Reguláckal meg-őregbit-
tetett és ki-nyomtatott.

BARTPHÆ.

Typis & sumptibus JACOBI KLÓSZI. Anno C. 1643.

DECRETVM

Latino-Hungaricum,
Juris consuetudinarij. Inclviti Re-
gni Hungariz & Transylvaniz.

1522.

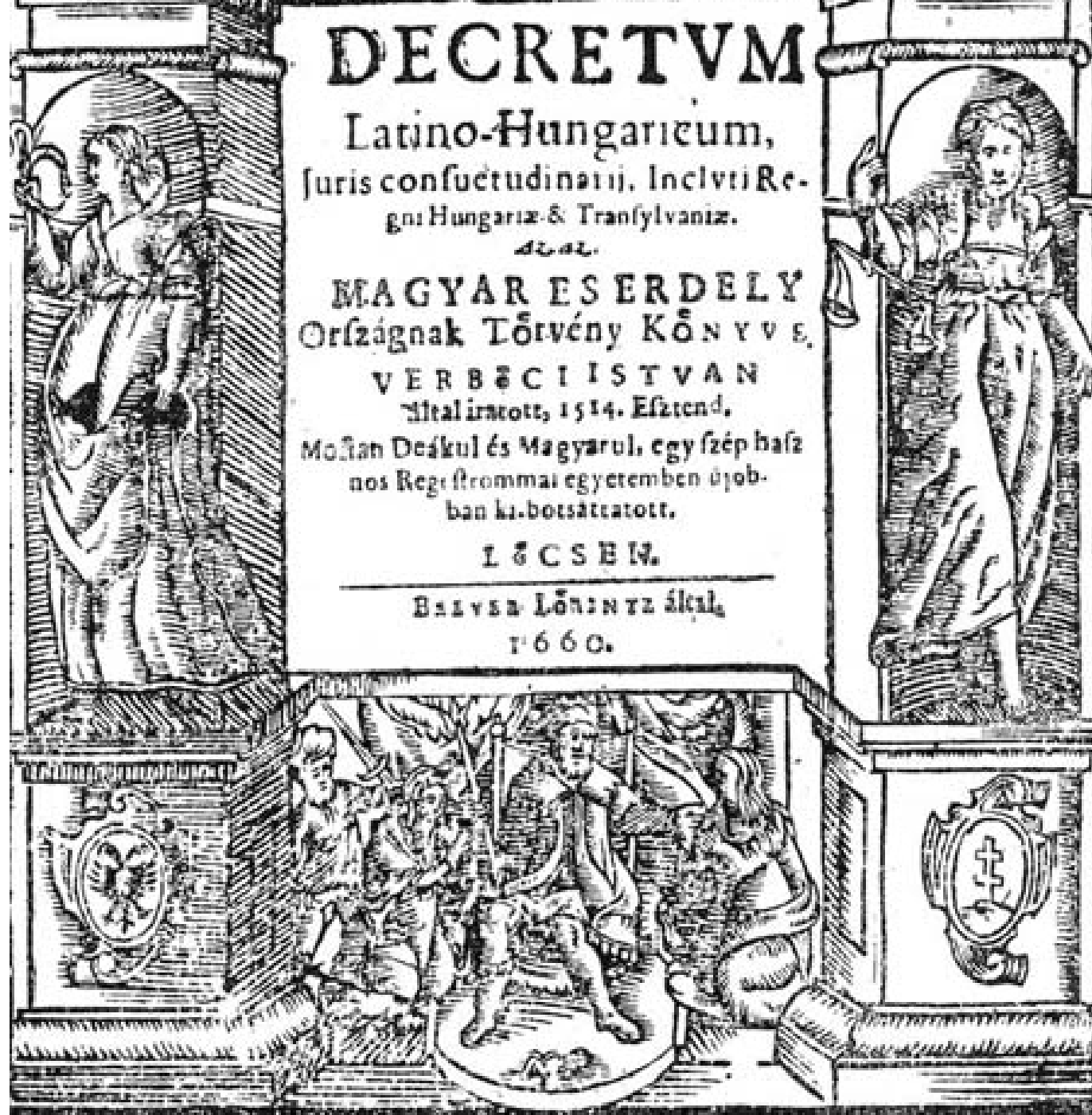
MAGYAR ES ERDELY
Országnek Törvény KÖNYVE.

VERBĒCI ISTVAN
Által íratott, 1514. Észetend.

Mostan Deákul és Magyarul, egy szép hasz-
nos Regisztrommal egyetemben új-
ban ki-botsáttatott.

L & CSEN.

BALYAS LŐRINTZ által,
1660.

SZÁJBELY ZSOLT

eM.

"Mervyn Forever, 1866-1888."

Újra sírod előtt térdepelek, s az emlékezés virágcsokrát helyezem szunnyadó tested fölé. Nem fakultak meg barátságunk körvonalai, hűen őrizem őket a világ végezetéig.

Emlékszel-e még a Szajna menti sétákra, s a kis kávéházakra, hol titokban vetettük papírra gyöngécske ábrándjaink? Bár csak pár év állott rendelkezésedre, hogy közelségeddel fényt varázsolj életem egére, mégis kitörülhetetlen érdemeket szereztél e téren.

Mesélj hát testvérem, drága barátom, nem rettent a sír mélysége?
Nem tépik hát örök nyugalmad az elme halhatatlan megnyilatkozásai?
Nem kívánczol újra közénk, e pompás forгатagba, hogy csillogó mosolyoddal törj össze száz és száz sóvárgó leányszívet? Te, életnek hű igenlője, miért engedted, hogy a sors fondorlatos mágiával eledelül vessen a telhetetlen földnek?

Holló-függöny takarja a vén hársfát, árnyékuk sírod élére vetül.
Az ősz részegítő illatától nyirkot szenvednek a házfalak, s neved aranybetűire zord moha költözött. Remegő kézzel tisztítom meg emléked csillogó formáit.
Mervyn, szólj hát, nyugodtan éled napjaid a Homály Birodalmában?
Vagy zakatol a túlvilág is, mint a síron innenső tér, s morajlik át századok bronz-ködén?

Későre jár, távoznom kell. Utolsó szó jogán szólsz hát valamit értem odaát?
Megemlíted-e nevemet, midőn sorra kerül a legvégső ítélet?
Kérlek, ne felejts engem. Mennem kell, Barátom, ég áldjon. Lépteim új utak felé vezetnek.

Új idők s új barátságok születnek, s mint Te is tetted hajdanán, bíznak bennem
Ők is, nem sejtven, hogy sorsuk karöltve jár a Tieddel.
Borgözös hajnalok végső akkordjaként töröm csókját ízleli majd hófehér torkuk...

KALLIOPÉ KOSARÁBÓL...

Egy Szondi-almanachról

Karácsony ünnepéhez érkezett a könyv, melynek testét a Gödöllői Innovációs Központ Kft. készítette. Ragasztókötéses, matt fóliázású, kartonált borítóban. Szerzete: **Végh József**, a magyar kultúra lovagja. Címe: **Szondi György és Drégely vára emlékezete**. A testes cím felett, mögött és körül egy barátságos zöld-rengeteg erdő, közepében egy oromra épített csinos vár, lejjebb a domborzatot követő palánkvonal. A hívogató, önmagát kínáló, vonzó piktúrát Végh Borbála Karolina készítette. A borító felső részén - mintha a palánk egy elszenesedett pallójába vésték volna - ott az elhíresült kezdet: „Felhőbe hanyatlott a drégeli rom”. A 232 oldalas könyv ötven színes képpel, a szerző és kiadó külső támogatók nélküli közös vállalkozása.

Végh József sokadik könyvének műfaji besorolása (már, ha ez egyáltalán szükséges, s ezt nem magam mentése miatt írom!): nehéz feladvány. Indulnék mindjárt azzal a „könyvészet” lehetetlenséggel, hogy e kötetrel való ismerkedést – bátran -, akár az utolsó lapjától is kezdhetnénk! Igen, a végéről – miként azt a gyerekek teszik -, hiszen ott nagyon szép képekkel zárul („indulhatna”) a körséta. Ám, ha találomra középen ütjük fel a könyvet; ott sem tévedünk el! Mindez azért lehetséges, mert az anyag minden ízében Szondi György várkapitányról és Drégely váráról szól, csak más-más hangszerelésben, összefüggésben és különféle korok szemszögéből. Nem feledhető alapigazság: minden éra a maga szükségletei szerint ízesíti közös múltunkat! (Néha, persze, kicsit túlfűszerezi, azért kiheverjük ezt is!)

Tárgyszerűen (értelmesebben) a könyvnél maradva, nézzük a felépítményt. Az írás első nagyobb egységeiben a szerző finoman kijelöli (elmeséli) a nagy hármasságot: tér-idő-cselekmény. (Ilyenkor van az embernek ez a „tényleg-valami-ilyesmi-volt” élménye, amikor ráébredünk, hogy valójában(?) nem felejtettünk, csak nagy volt a környezetszennyezés!) Drégely várának története a nagy pillanatig: 1552. július 7. 8., és a rákövetkező végzet napja. Majd további története a XVII. század végéig.

E valóságos forrásanyagokkal körülbástyázott történeti rész háttérben – kimondatlanul - ott lebeg minden nemzeti drámánk utólagos magyarázkodása, kételye és kérdőjele. Nevezetesen: aki akkor segített, miért csak annyival, aki meg cserbenhagyott; mi okból? Amennyiben a szécsényi múzeumban kiállított vár-rekonstrukció (1552) szép makettjét valamifajta képes kronológiába helyezzük, akkor attól balra látható Mohács (1526), még előrébb a „tüzes trónon Dózsa György”, 1514-ből. A várrombolást megelőző iszonyatos vérveszteség okozta igazán Drégely pusztulását! „Dózsa népének” megtizedeléséért nem a török a felelős, mint ahogy Mohácsért sem! A mindenkori magyar főurak butasága teremtette meg, hogy eleink nagyjai kizárólag tragikus hősök lehessenek.

A vár-történet után következik Szondi György várkapitány életének adatolható valósága, majd legendáriumának művészi feldolgozása. (Nem tárgya e könyvismertetésnek, mégsem állhatom meg egy (látszólag képtelen) oldalvágás nélkül. Egy túlvilági beszélgetést képzelek el, két emberrel. Az egyik Szondi György, a vesztes és hősi halált halt várkapitány, párja Dobó István, a győztes hős, aki vesztesen távozott az élők sorából. „Ezek; mi vagyunk.”)

Kérem az olvasót, képzeljen el egy kör alakú termet, melynek közepében valami érdekesen csiszolt, fényáteresztő, kristály-szerű test van. Ez a test – bármely oldalról szemlélve is – Drégely vára és Szondi György alakját vetíti a mennyezet felé. A hely szellemét és a hős szellemiségét. A falakon körben elhelyezett nagy vetítő-gépházakból kötegnyi fénycsóvák szikráztatják a magasba más-más korok eszményítéseit. Néha, meglehetősen, billen vagy elmosódottabb a kép, kinek-kinek tehetsége és látása szerint. A gépházak tulajdonosai: az irodalom, festészet, grafika, szobrászat, emléktáblák és emlékérmek, zeneművészet.

Végh József összefésülte, egyberendezte mindazt a tudnivalót, ami magyarságunkat Drégely várához és Szondi Györgyhöz köti. Az irodalomban Tinódi Lantos Sebestyéntől napjainkig tart a felsorolás és műismertetés. Középe, felezője, főárboca ki lehetne más, mint Arany János! Ezt terjedelemben, alaposságban meg is adja a szerző. Mellette a többi nagy név: Czuczor Gergely, Kölcsey Ferenc, Jókai Mór és az itthonról ismert próféta: Mikszáth Kálmán. Tekintete nem siklik el a másodvonal felett sem, így találunk elfeledett német színdarabot is, és közönséges zsunalisztát a Vasárnapi Újságból. A könyv irodalmi fejezetében, ha jól számoltam, 31 szerző szerepel, kiket valamilyen formában mind megérintett Drégely várának ethosza.

A tágan értelmezett képzőművészeti vonatkozások (festmény, grafika, szobrászat) is majd kéttucatnyi alkotót említ. Ismert és kevésbé ismert vagy éppen feledésbe merült nevekkel találkozhatunk, miként a velünk élő művészek is „hadrendbe” kerültek. Az emléktáblák és emlékérmek kortörténetének felemlítése után egy valódi helytörténeti rész következik: A Szondi kápolna története. Végh József korábbi munkáival összevetve; ez sem nélkülözi az alaposságot.

1860. október 28-án azt írja a Vasárnapi Újság, hogy Hontvármegye Ipolyságon tartott kaszinói gyűlésén Pajor István és Pongrácz Lajos urak „elhatározták részökről egy Szondi-emlékkönyv szerkesztését és kiadását”. Az emlékkönyv – benne számos szerzővel – létrejött. Nagyjából olyan, mint manapság valamely történelmi személyiség okán kiírt irodalmi pályázat. A közölt anyagok és azok szerzői egyszerre mutatják az aktuális időszakot, és annak gondolkodását valamely korábbi időről. Ez igazi, első kézből való kortörténet. Az ilyesmikbe való bepillantás nem haszon nélkül való!

A hősök tiszteletére rendezett emlékünnepek kronológiáján túlhaladva, igen forró részhez érünk. A néphagyományok legendái. Süt belőle a helytörténész lelkesültsége, tenyerének cirógató melegsége!

A könyv utolsó egysége a leletmentő régészekről mesél – néha tragikus végszóval. Aztán a hagyományápolók, akik többféle érdekből szerveződtek egybe. Egyikük helyreállít, másik kulturális fesztivált terít köréje, a maradék meg üzletel. Nagyjából így van ez a törökkor óta!

Miként a Teremtő sem alkotott tökéleteset – bár lett volna rá ideje -, úgy ez a könyv sem nélkülözi a kisebb-nagyobb hibákat. Szerencsésebbnek tartottam volna, ha a kötet szerkezetileg szellősebben, tagoltabban jelenik meg. (Persze, tudom, könnyű mások zsebében turkálni! Azért, mégis!) Szebben mutatna, könnyedebben lenne forgatható, ha a nagy egységek új oldalakon indulnának. A különféle képek méretét egységesíteném, vagy valamilyen logika szerint - ami egyúttal rendszert is képezne - jeleníteném meg. Mert így, ebben a formában, szerkesztetlennek, véletlenszerűnek tűnik a kiadás. (Például: Arany János, Jókai Mór, Mikszáth Kálmánról nem is beszélve, „képi nagysága” ordító ellentmondásban van, mondjuk Balla László jelenkori képével. A különbséget szükségtelen magyarázni.)

Az általam észlelt hibajegyzék következő pontja a könyv betűmérete, különös tekintettel a tartalomjegyzékre, ami fontos tájékozódási rész egy sokszereplős szellemi útikalauzban. Ugyancsak hibaként rovom fel, hogy a bevezető szűkszavú, szerénykedő. Itt lehetőség nyílna – nem a magyarázkodásra! – egy módszertan felvillantására, ahol szerző és olvasó összekacsinthatna. Hiányolom a kötet végéről a névmutatót, mert tételezzük fel, hogy a könyv megszállott Drégelyvár-szerelmesekhez is eljuthat s mennyivel könnyíthetné a további adat-kutatást, összevetést, ha létezik egy oda-vissza jellegű koordinátarendszer!

A Szondi György és Drégely vára emlékezete című könyv szerzője **Végh József** 1953-ban született Diósjenőn, értelmiségi szülők sokgyermekes családjának legkisebbjeként. A szétrebbent család egyetlen helyben maradójaként, utolsó mohikánjaként értékmegőrzésre és azok továbbhagyományozására tette fel az életét. Kezdetben talán nem tudatosan, csupán a Sors, a Palóc Sors kijelöltjeként. Manapság már ettől a stigmától végképp eloldhatatlanul munkálkodik. Népművelő, a szó őseredeti értelmében. A stációkat végigjárta. Néptánc, térségi szokásjogok, történelem, hajdan volt rövid utak valamely közeli erdön át – bal kézből is tudja. Jelenleg a Művelődési Központ és Könyvtár igazgatója Rétságon.

(A könyv 1990 Ft-os áron megvásárolható a szerzőnél, illetve a Művelődési Központban.)

Eddig megjelent jelentősebb könyvei:

- Diósjenő, Mikszáth Kiadó, 1994.
- Alsópetény, Mikszáth Kiadó, 1995.
- Nógrádsáp, Mikszáth Kiadó, 1997.
- Borsosberény, Mikszáth Kiadó, 1997.
- Sisa Pista, az utolsó nógrádi betyár, /Puskás Péter gyűjtésének felhasználásával/ Mikszáth Kiadó, 1997.
- Hont vármegye kemencei székházának története, /Puskás Péter gyűjtésének felhasználásával/ Mikszáth Kiadó, 1997.
- Előítélet és vérpad, /Puskás Péter gyűjtésének felhasználásával/ Mikszáth Kiadó, 1998.
- Kámor, Mikszáth Kiadó, 1998.
- Rétság, Mikszáth Kiadó, 2000.
- Nyugat-Nógrád, 2002.
- Az életet tanította, Végh Károly kántortanító élete, 2005.
- Pusztaberki, 2008.

A Honismereti Kiskönyvtár sorozatban: Rétság, Tolmács, Nógrád, Bánk, Berkenye, Alsópetény, Nőtincs, Ősagárd, Keszeg, Nógrádsáp, Borsosberény, Horpács, Nagyoroszi, Diósjenő, Legénd, Nézsa, Felsőpetény, Nőtincs, Szátok, Tereske, Romhány, Kétdodony, Sente és Kiseccet és Aranyosapáti községeket bemutató füzetek. Szerkesztőként 30 kötet kiadásánál bábáskodott.

Cegléd József Kázmér

A watercolor illustration of the ruins of Szondi György and Drégely Castle. The castle is depicted as a complex of stone walls and towers with red-tiled roofs, situated on a grassy hillside. The surrounding landscape is rendered in various shades of green, suggesting dense foliage and trees. The style is soft and painterly.

„Felhőbe hanyatlott a drégeli rom”

Végh József

**SZONDI GYÖRGY
ÉS DRÉGELY VÁRA
EMLÉKEZETE**

SZÁZDI SZTAKÓ ZSOLT

Földönfutók

Hazaszeretet, egy a nemzet!
Miért? A szlovák neked nem testvéred?
De hiszen ezer évig együtt éltetek.
Ugyanahhoz a darab földhöz kötött sorsotok!
És ha jött török, tatár, orosz, német,
Hát azt is együtt túrtétek.
Vagy fellázdattok, és kéz a kézben haltatok.
Az akasztófa alá tántorogtatok,
Vagy kivégző osztag elé álltatok,
Akkor is együtt voltatok.
És a lövészárkokban együtt vártatok a halált,
És együtt örültetek, hogy nem ti voltatok,
Akit a golyó végül eltalált.
Vagy, ha szerettetek,
Vajon másként vert a szívetek?
És bár mindenki más nyelven dalolt,
De a dallam azért még ugyanaz volt.

Hol a Tátra csúcsai az égre törnek,
És a sík nem pusztaság, hanem Alföld,
A Börzsöny bércei a Dunával
Szövetséget kötnek,
Ipoly vize lomhán siet,
Víz magával ezer évet.
Partján boldog ősök álmodoztak,
És ha féltek, akkor imádkoztak,
Közös nyelven, közös sorsban,
Ma már más országban,
De ugyanabban a hazában,
Mert Haza csak egy van!

2008-12-20

Most látható a természetben – 1. (Január)

Most induló sorozatunkban, rovatunkban a Cserhát és a Börzsöny élővilágából szemelgetve igyekszünk bemutatni egy-egy jellemző, ismert, vagy kevésbé ismert állatfajt, egy-egy rendszertani csoport egy, vagy több képviselőjét a madarak, emlősök, hüllők, kétéltűek, vagy éppen a rovarok, bogarak közül.

Első alkalommal a valóban legismertebbek közül válogattam, így kerül bemutatásra a cinegék két faja, melyek leghamarabb megjelennek az ember közelében, különösen, ha gondoskodunk téli etetésükről – e két faj: a széncinege és a kékcinege. Ki kell mozdulnunk otthonról, ha a kedves – elsősorban - téli madárvendégeinkkel, a fekete sapkás süvöltőkkel akarunk megismerkedni. A természetben, vagy akár gépkocsival közlekedve a varjú-félék térségünkben leggyakoribb képviselője vonhatja magára feltűnően színpompás tollazatával figyelmünket, ő a szajkó. Bár megyénk erdősültsége az országban a legmagasabb, így ritkán kerül a lakott területekre, de előfordulhat, hogy egy-egy templomkert, vagy akár magánlakás fenyőcsoportjainak lombkoronájában tölti a telet kisebb-nagyobb erdei fülesbagoly csapat, s jár onnan táplálék után.

Az emlősök közül ugyancsak egy alkalmanként emberközeli élőhelyet választó ragadozó ismertetésével kezdjük a menyét-félék megismerését – ő a menyét.

Mielőtt elindulnánk erre az ismeretszerző kalandozásra felhívom a figyelmet, hogy a természettel, a benne élőekkel, az ismertetésre kerülő állatokkal szemben mindig viseltessünk a természetvédelmi előírások, törvények legmesszebbmenő betartásával.

Kezdjük hát az ismeretek gyűjtését!

A cinegék a madarak rendszertanában külön madárcsaládot alkotnak, melyen belül három nemzetség van, egyik a Parus nemzetség, mely 40 fajt számlál, melyek közül hat Közép-Európában -, így lakóhelyünk térségében is előfordul.

Széncinege (Parus major)

Közép-Európában nem csupán a legismertebb, leggyakoribb, de egyben a legnagyobb testű és tömegű cinegefaj is, melynek hossza a 14 cm-t is elérheti. Feje fekete, míg arcdaljai fehérek, a sárga hasán egy hosszanti fekete csík látható. A fiatalok színezete, -mint általában a madaraknál- itt is fakóbbak.

Mivel rendkívül alkalmazkodó képes, a kertekben, parkokban, ritkás erdőkben, egyáltalán ahol fát talál, mindenhol megtelepszik. Az ő hangjuk a jól ismert „nyitnikék”. A hímek akár már a tél derekán, egy-egy enyhüléssel énekelni kezdenek, s vele a tavaszt idézik.

A ház körüli, valamint az erdőkbe, gyümölcsösökbe kihelyezett fészekodúkat elsősorban ők foglalják el, de szívesen költenek akár postaládában, csövekben, más helyen is, ahol a tojó gondos munkával építi meg fészket. Az alaposan kibélelt fészkekben 10-13 tojás rejlik, a költések ideje áprilisban indul és a fiókák 13-14 nap alatt kelnek ki.

A tojót a párja eteti, a kikelt fiókák táplálását viszont mindketten végzik.

(Érdekesség: egy nap alatt akár 900 alkalommal is a fészkekre repülhetnek a szülők etetni!) A fiókák 18-20 napon hagyják el a fészket.

Valamennyi cinegefaj odúlakó, tojásaik fehéres alapon vörhenyesen pettyezettek.

Táplálékuk között a pókok, hernyók, rovarok, olajos magvak egyaránt megtalálhatóak, ez utóbbiak kell hogy képezzék téli etetésükkor is a táplálásuk alapjait.

Széncinege

Kék cinege (*Parus caeruleus*)

A széncinegénél lényegesen kisebb madárka pofácskája szintén fehér, keskeny szemsávja fekete, melle és alsóteste sárga, hasán fekete folttal, míg fejtetője égszínkék.

Ugyancsak az elegyes erdők és a parkok, kertek lakója, ahol ugyancsak pókok, rovarok alkotják táplálékát.

A hím már tél végén hallatja udvarlása közben trillázó, kedves énekét.

A tojó áprilisban rakja le a nagy gondossággal épített, hihetetlenül puha bélelésű odúfészkébe 6-14 tojását, melyekből odaadó kotlás után 13-14 nap alatt kelnek ki a fiókák, melyek 18-20 nap múlva hagyják el a fészket.

A kékcinege állomány egy része május végén másodszor is költ.

A cinegefajok ismertetésénél feltétlenül meg kell említeni madaraink téli etetését, melynél az eleség megválasztása mellett a legfontosabb szempont a következetesség.

Kezdjük az etetést már ősszel, hogy madaraink megszokják etetőnket, illetve tudják, hogy a szükség esetén hol találnak ételmet.

A kitett táplálék között romlott, vagy romlásra alkalmas ne legyen (pl.: kenyér), alkossák elsősorban aprómagvak, olajos magvak, szalonna, faggyú, vagy készítsünk úgynevezett madárpogácsát, madárkalácsot faggyúból, magvakból.

Ne feledkezzünk meg a rendszerességről, mert egy erősebb lehűlés, nagyobb -, hirtelen hófedettség esetén az etetőhöz szokott madarakat ha üres etető fogadja, bizony pusztulásukat okozhatja. Ha ezt a rendszerességet nem tudjuk vállalni, inkább ne is etessünk.

Kékcinege

Az etetőinken, melyeket azért az előbbieket figyelembevételével még most – januárban - is kihelyezhetjük, azután akár saját kertünkben, ablakunkban gyönyörködhetünk hálás vendégeinkben, ahol bizony a sokkal apróbb kékcinege rendszeresen elzavarhatja a nálánál természetesebb madártársait. Fontos(!): a macskák esetleges kártételét küszöböljük ki! Az etetők készítésénél az elsődleges szempont a takarmány és a madarak védelme legyen, de nem baj, ha az esztétikumra is figyelünk. *(Figyelem, a köztudatban sokszor tévedések vannak az etetők és odúk megítélésében – nem mindegy melyik, melyik!)* Ha szerencsénk van, akkor pedig egy-egy ritkaság is meg fog látogatni bennünket, pl.: meggyvágó, esetleg süvöltő. Mutassuk be hát ezúttal az utóbbit:

Süvöltő (Pyrrhula pyrrhula)

Bár hazánk lucfenyveseiben elszórtan fészkel, mégis elsősorban ősszel, télen találkozhatunk e rendkívül kedves madarak gyakori, laza csapataival. Élőhelye az erdők, parkok, kertek, télen az erre fogékony természetjárók kedves cippegő hangjáról azonosíthatják a lombok között, majd felfedezhetik a hímek csodálatos kárminpiros begyeit is. A tojók begytájéka, hasa hamvas kékesszürke, sapkájuk nekik is fekete. Télen laza csapatokban járnak, megfigyeléseim szerint némileg a nemek elkülönülnek ilyenkor. A fák, esetleg gyomfélék magjaival táplálkoznak, kiegészítve azt rovarokkal, pókokkal. Télen ugyancsak a fák magvai, a fagyöngy, valamint a fák rügyei jelentik a táplálékot számukra. A fiatal hímek hosszú udvarlás után egy életre választanak párt maguknak, és májusban megindul a költés.

A lucfenyők oldalágain 2-5 m magasan épített fészkekben a tojó 12-14 napig kotlik az 5-6 tojáson, ez idő alatt a hím eteti. A fiókák 12-16 napig maradnak a fészkekben, a süvöltőknél is előfordul az évente kétszeri költés.

Süvöltő

Keressük kirándulásaink alkalmával e rendkívül kedves madarakat, ha maradandó élményt akarunk magunknak szerezni megpillantásukkal, megfigyelésükkel.

Talán az egyik legismertebb madaraink a varjú-félék közé tartoznak, hiszen ki ne ismerné a vetési varjút, melyek – bár megfogyatkozott, de – hatalmas csapataival találkozhatunk, az általában családi kötelékekben járó szürkevarjút, a figyelmes szarkát, címermadarunkat a hollót, vagy a csókát.

Valamennyi varjú-féle rendkívül életrevaló, értelmes, mondhatni „intelligens” madár, némelyik nagy hangutánzó, sőt értelmes szavak megtanulására is képes.

(Tudod-e, hogy a varjú-félék is az énekes madarak közé tartoznak, azok legnagyobb képviselői – csak ők valószínű levezető tagozaton végezték az ének szakot.)

A varjú-félék bemutatását kezdjük az erdő cserfes őrével, a szajkóval, mely sokszor meglepheti az erdőjárót hangutánzásával. Fogságban ugyancsak kedves, bohókás partner lehet, és képes a szavak elsajátítására, – de inkább az erdőn gyönyörködünk benne.

Szajkó (Garrulus glandarus)

A térségünkben a leggyakrabban megfigyelhető – akár az utak mellékén is – a gerlényi madár, mely könnyen felismerhető fehér farcsíkjáról, közelebről a kék-fekete szárnytükréről, valamint jellegzetes, méltatlankodó, recsegő hangjáról.

Az erdőt hamar riadóztatja a betolakodókról, az óvatlan erdőjárókról, a csendben szemlélődő számára viszont ugyan úgy jelzi a gyanús történéseket, a ragadozók megjelenését.

A lombos, elegyes és tûlevelű erdőkben egyaránt otthon érzi magát, de akár kijár a mezőgazdasági területekre is. Mindenevő, így táplálékai között a növényi eredetű eleség, magvak, gyümölcsök, makk, mellett a rovarok, a gyíkok, az apró rágcsálók, cickányok, sőt a madártojások, fiókák, sőt felnőtt apró énekesek is szerepelnek.

A tojó és a hím együtt építi áprilisban, általában fatörzsek mellé, ágakra növényi szálakból, gyökerekből, ágakból fészket. Májusban költenek, a pár mindkét tagja felváltva üli a tojásokat, melyek száma 6-8 darab és 16-17 nap alatt keltik ki azokat. A fiókákat a szülők a begyükből etetik, akik a fészek elhagyása után is hangosan követelik járandóságukat.

A szajkó mindenképpen kedves színfoltja a magyar erdőknek, a térségünkben a szarka szinte teljes hiánya, vagy elenyésző száma miatt is feltűnően nagy a számuk.

A hazai erdők, vagy akár az épített környezetünk sem képzelhető el a ragadozó madarak egy csoportjának jelenléte nélkül, mégpedig az éjszakai ragadozó madarokról, a baglyokról van szó.

Ha fel kellene sorolni a hazánkban élő (gyakori, állandó) bagoly-fajokat, kíváncsi lennék, hányan jutnának eredményre, hányan sorolnák közé Harry Potter hóbaglyát?

Nos, ha elfelejtjük a ritkán, kóborlóként a Kárpát-medencébe vetődő fajokat, akkor az uhu, a macskabagoly, az erdei – és réti fülesbagoly, a gyöngybagoly és a kuvík alkotják hazai bagoly faunánkat. Valamennyiük védett!

Lesz alkalmunk többükkel is megismerkedni, de most a leggyakoribb fajjal kezdjük.

Szajkó

Erdei fülesbagoly (Asio otus)

E közepes testnagyságú - mintegy 90 cm szárnyfesztávú - bagoly fajunk egyaránt otthon van a nagyobb erdőkben, a rétekkel, mezőgazdasági területekkel övezett kisebb facsoportokkal, fasorokkal tarkított -, vagy akár a lakott területeken is. Csupán éjszaka aktív, a nappalokat a fák törzséhez húzódva, vagy a fák lombkoronájában tölti.

Költöni az említett területek közül talán a lakott területek kivételével szinte mindenhol költ is, mégpedig elsősorban a varjak, szarkák fészkeiben.

Igen korán párba állhat és elkezdheti a költést, de ennek ideje elsősorban áprilusra esik. Miközben a hím hordja a táplálékot, a tojó 27-28 napig kotlik az 5-6 tojáson. Mivel a tojó már az első tojás lerakása után elkezd a költést, a fészkek alj fiókáinak nagysága is változó, melyek a táplálék bősége, avagy hiánya függvényében nőnek fel, inséges időben igen sokan elpusztulnak közülük.

A május folyamán már kirepült fiókákat síró hangjaik alapján fedezhetjük fel. A fiatalok sokáig – akár augusztusig - a szüleik táplálására szorulnak, az éjszakai vadászat elsajátítása nem egyszerű mesterség.

Az erdei fülesbagoly állománya a táplálék kínálatának megfelelően igen nagy ingadozást mutathat. A kemény telek is nagyban visszavethetik állományukat.

Az erdei fülesbagolyok szinte kizárólag rágcsálókkal táplálkoznak, de elsősorban télen apró énekesek, míg nyáron bogarak, rovarok is kiegészítik táplálékát, melynek megszerzésében a hallása és füle egyaránt segíti.

(Jó tudni: a madár fejtetőjén levő tollpamatnak a halláshoz nincs köze, ugyanakkor téves az a hit, miszerint a bagoly nappal nem lát!)

A táplálék szilárd megragadását segíti a vetélő ujja, mely nem más, mint az egyik előre mutató ujj szembefordítása a másik kettővel - karmaival öl.

Az elfogott táplálékállatot egészben nyeli le, majd az emészthetetlen részeket úgynevezett köpet formájában kiöklendezi és különösen télen a beszállófái alatt terítve vannak ezek a köpetek, melyek vizsgálata nem csupán arra mutat rá, hogy mi a madár tápláléka, hanem a benne fellelhető koponya- és álkapocs csontok alapján a terület kisemlős (egér, pocok, cickány) állományának fajösszetétele is felmérhető.

Kérem a segítőkész olvasókat, jelezzék, ha ilyen téli erdei fülesbagoly csapat beszállófaít ismerik, értesítsenek, hogy a köpeteket össze lehessen gyűjteni a fenti vizsgálatok végett, illetve, hogy azokat a természetvédelmi oktatásban hasznosíthassuk. Az összegyűjtött köpetekért érte megyünk. – Köszönjük!

(A köpetek nyugodtan gyűjthetőek, fertőzést nem okoznak.)

A madarak után áttérünk az emlősökre, mégpedig a menyét-félékre, melyek legnagyobb fajszámmal képviseltetik magukat a Kárpát-medencében a ragadozók között, ezek mindegyike előfordul a Börzsöny, Cserhát térségében is.

A Magyarországon élő menyét-félék: menyét, hermelin, házi- és molnár görény, nyest, nyuszt, vidra és a borz, de ezúttal csupán egyetlen faj ismertetése a cél.

A legtöbb menyét-féle rendkívül mozgékony, eredményes ragadozó, de e mellett rendkívül tanulékony, kedves állat is – erről számtalan tapasztalásom igazol.

Erdei fülesbagoly

Menyét (*Mustela nivalis*)

Az északi félteke legkisebb ragadozó emlőse. Ezen apró, valóban kedves, kecses kis ragadozónk mindössze arasznyi és bizony az egérlyukba is belefér.

A hímek és a nőstények között még így is nagy a méretbeli különbség a 22-30 cm-es testhossz és a 130-350 grammos testtömeg határok között, melyek alsó értékeihez a nőstények, míg a felsőkhöz a hímek paraméterei közelítenek.

A testének hátoldala és a fark egész évben barna színű, hasa, torka fehér.

Gazosok, bokrosok, irtások, rétek, ligetek, árokpartok lakója, de – különösen télen az emberlakta területek közelsége sem riasztja. Utódainak száma 3-8. Nappal is aktív vadász.

Táplálékát elsősorban az apró rágcsálók alkotják, de eledele igen széles skálát mutat. Magam tapasztaltam általa fiatal mezei nyúl (nem jellemző), illetve például bíbic zsákmányolását. Mint említettem elsősorban a rágcsálóknak kell tőle rettegni, melyek sem a föld alatt, sem felette nincsenek tőle biztonságban, de rovarokat is fogyaszt.

A természetben akár egy-egy méterfa rakat, egy boglya menedéket jelenthet számára és mi pedig ha szerencsénk van, gyönyörködhetünk mindenkit elvarázsoló, könnyed megjelenésében, bájos mozgásában, játékában, vadászatában.

Kívánom, legyen részük ezen élményben is, mint ahogy a többi ismertetett és ismertetésre kerülő állat felfedezésének, megismerésének, az életükbe való betekintésnek az örömeiben is!

Számomra az örök mottót L. Ny. Tolsztoj sorai jelentik:

„ A legnagyobb boldogság: a természetben lenni, látni Őt, beszélni vele! ”

Legyenek Önök is, Kedves Olvasóim, látogatói a természetnek, abban legyenek „látók” és egy idő után talán a párbeszéd is kialakul Önök között. - Ezt kívánom!

Balog István

a Természetismereti Rovat írója, szerkesztője

Menyét

EGRY ARTÚR

SZÜKSÉGLET

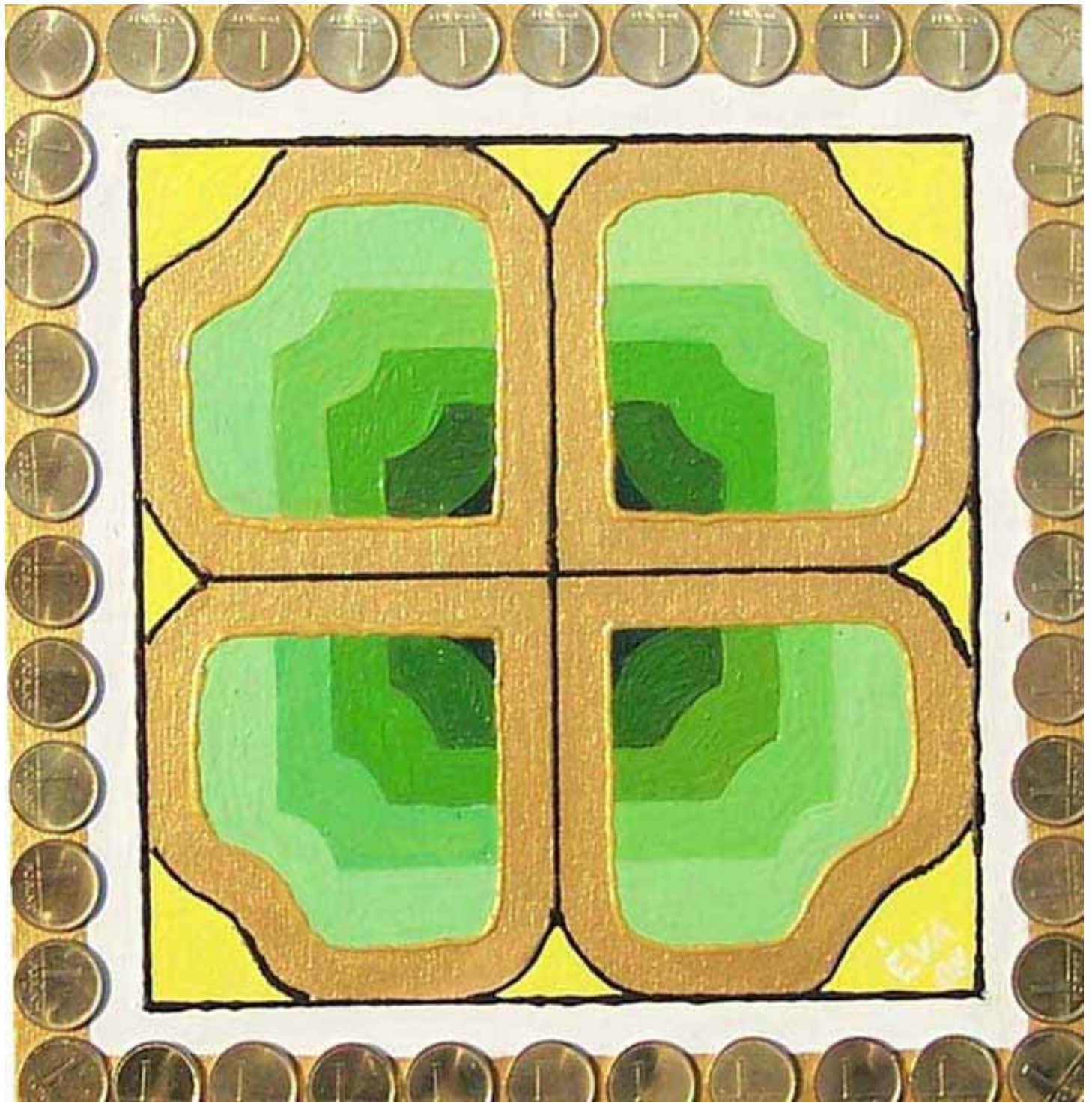
hajnalban az Interneten
vettem meg a koncertjegyet
- regisztrálni kell manapság

a tőke tátott sárga szája
már nem modern imázsa
szabad piaci tényezőknek

fontossá vált minden alkalom
legyen némi lelki tartalom
- aranyra csurgatott méz

eladási listán pergetve és javítva
talán barokk zenétől alakítva
gyolcs és ír legyen

flastrom kellően mély seben
harmonizált szükségletem
marketingben testesül meg

BORSI ISTVÁN

AZ ELMÚLT HARMINC ÉVÜNK

az elmúlt harminc évünk
olyan csodás
mióta együtt élünk
minden oly más

nem tudtom megköszönni
oly jó veled
te vagy az első csoda
ha ébredek

elibéd térdepelek
itt vagy velem
fejemre tedd a kezéd
boldog szívem

szerelmes szép szemedben
látom magam
bízom egy szép jövőben
mi hátra van

öntöztük termőföldünk
kikelt remény
magvunk már fává sarjadt
derék legény

titkaink nem őrizzük
se te, sem én
így egyé válhatunk majd
hitünk egén

levettük régen megunt
hamis ruhánk
őszintén feltártuk már
minden hibánk

hálával színiig telten
fogom kezéd
elődök ősi útján
járok veled

apánk a Napsugár volt
anyánk a Hold
harmatként elillanunk
a Fény felold

szelekkel táncot járunk
nyújtsad karod
két kóbor felhőfoszlány
együtt ragyog

PONGRÁCZ ÁGNES

Szép Mohorában

Szép Mohorában a csillagok szállnak,
a vihar nem süvít szét az álmokon.
Szép Mohorában a lélek kiárad,
mert egyszer egy Tündér itt lakott.

Dalolni jött Ő erre a Földre,
dalolni jött, és nekünk dalolt.
Szép Mohorában izzik a könnycsepp,
Fény jár itt minden hajnalon.

Messze a térben, hol ember nem élhet,
megállt az idő egy szép napon.
Azon a napon egy lányból Tündér lett,
és látták ezt fönt az angyalok.

Leszálltak Hozzá, mindent ígértek,
és adtak sokat, mit élő kaphatott,
de legnagyobb áldást Rá a sok angyal
-bizony- Művészetből hagyott.

Telnek az évek, múlnak az évek,
a Tündér színpadon ragyog,
s csillognak körötte méretlen tettben
áldozat-színű varázslatok.

Aztán a fényben az Élő Igézet
magához öleli őt nagyon,
s nekünk a Földre maradt örökre
az emlék, mit Klárika ránk hagyott.

Szép Mohorában, ha csillagot látsz majd,
tüzes fejével égni fog.
Szép Mohorában angyalok járnak,
s hajnalban mindig Tündér dalol.

GERE JÁNOS

Egy éve már

Az idő kereke lassan újat fordul,
Néha vidáman jár, olykor megcsikordul.
Röppennek a napok, s mire feleszmélünk,
Megint sírjába dőlt egy elsuhant évünk.

A tavaszt a nyár elűzi,
A nyarat az ősz hajtja.
A tél az egymást kergetőket
Békítően, hóval betakarja.

Furcsa körkép, el-el nézem,
A perc varázsát újra élem.
Ami szép volt, kedves nemrég,
Holnap már csak fájó emlék.

A szürke napok csak elmúlnak,
A hangtalan semmibe hullnak,
Átadják a helyüket másnak,
Egy sóhajnak, vagy egy vallomásnak.

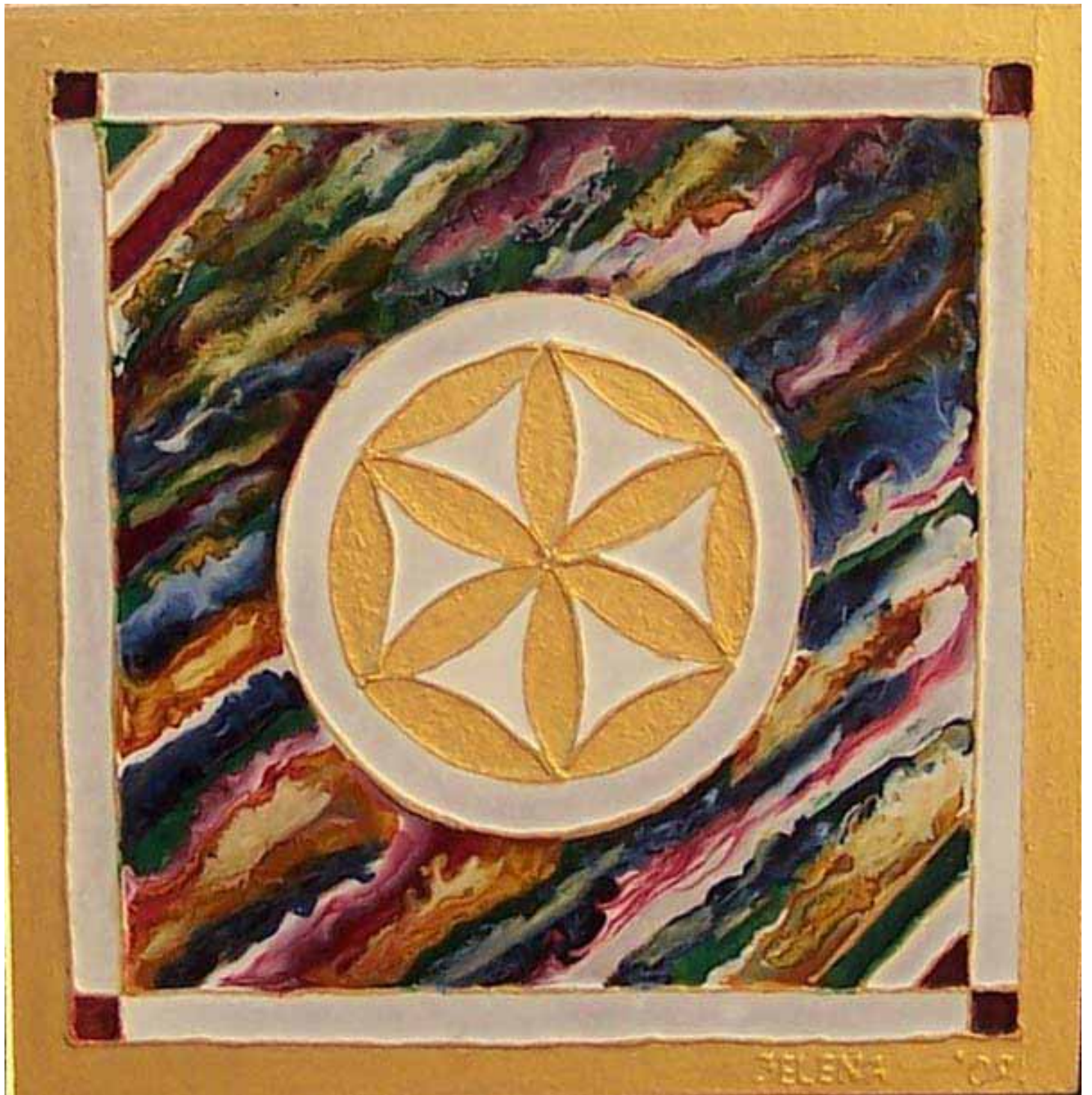
Az élet nem homokóra, mely ha ürül felül,
Az alsó akarva, nem akarva, de telni kényszerül.
Az élet egyszeri, s hogyha elszalad,
Az edény vagy megtelik, vagy üresen marad.

Próbálunk versenyt futni az idővel,
S ha nem megy, ordítunk teli tüdővel.
Bár gyakran csüggedünk, de feladni nem szabad,
Egy percért is kár, mely hasztalan elszalad.

Lassan újra zöldül az ébredő határ,
Fészkére visszajő a költöző madár.
Rendezgeti fészkrét, vagy újat rakni kezd,
Munkában találja a hajnal, az est.

Énekkel köszönti a felkelő napot,
Búcsúzva az éjtől, mely pihenést adott.
Naphosszat hallgatnám szívderítő dalát,
E lényéből áradó szent harmóniát.

Mozdulatlan állok, dehogy zavarom,
Csak gondolatban nyújtom feléd karom.
Ha mégis elrepülsz, úgy hát ég veled,
A szívemben őrzöm kedves éneked.

FORGÁCS MIKLÓS

Díszforgács a vitrinben

Kicsit szűkös ebben a vitrinben. Nagyon díszes ez a társaság. Úgy van itt mindenki, ahogy az nagyon jellemző. Az általános egyéniségei mindannyian. Nagyon jellemzőek egy jelentős csoportra. Ők azok a cseppek, melyhez nem is kell tenger, mert a tenger is ők maguk. Valaha talán tudtak is valamit, de ezt gondosan igyekeztek elfojtani. Talán még ma is értenek valamihez, de ezt titokban teszik, mert nem ez a dolguk. Inkább sokatmondóan és nagyon felelősen feszítenek. Ez a hivatásuk. Erre születtek. Díszek ők. Díszei a létnek. Ők, a lét színe(i). Ők, leginkább nemzeti színek. De vannak díszhívők, díszművészek, dísztudósok, dísztiszták, díszszabadok, díszbölcsek és díszarcok és díszsatöbbik meg díszegyek. De minden a romantikus hevület kissé ódon harmatára áhítózik, a nemzetiség belülről melengető otthonos, de mégis szigorú hevére. Közöttük állok, és nézem őket, kik magukon kívül élnek, elhivatottan, képviselve a nekik jutott érték esszenciáját. Forгатom fejem, látom a tömeget, de nem tudom ki, kicsoda. Igen, itt van a díszszidó, a díszcigány, a díszmagyar, a díszszlovák és díszcseh, de még valami kóbor díszcsehszlovák is található. Vannak itt díszrománok és díszarabok, díszbaszkok és díszoroszok, díszUSA-ból díszpolgárok, díszkozmetopoliták, díszcsángók, díszszékelyek, díszfelvidékiek, de még díszvandálok és díszkazárok is igencsak jelen vannak. De melyik, melyik? Szégyellem, de fogalmam sincs. Annyira hasonlítanak, normális tömegben sokféle arc, szimpatikus és riasztó, szép és érdekes, megnyerő és provokatív, valódi kifejező emberarcok, de hogy ki melyik nemzet, melyik dísz? Olyan egyformák vagyunk mindannyian. Én például díszforgács vagyok. Megélhetési. Nincsen már bennem semmi egyedi, a Forgácsságot, mint olyat képviselem. Úgy kunkorodom, ahogy az mindenkinek jó, s ahogy arra büszkének lehet lenni. Értelmem nincsen, de gyönyörű vagyok. Csak bátran rám kell érezni és már nincs visszaút. Mindenki Forgácsa én leszek. „A” Forgács. Nagy felelősség és azonosságtudat: Ha: Forgács, akkor: én! Főállású, egy igazi Forgács. De ha én nem ismerem senkire, akkor rólam ki tudja ezt? Segítség, nem akarok vitrindísz lenni, ne bámuljatok az üvegen át! Különben is, olyan régen tisztogatta bárki is az üveget, homályos a képem! Egyáltalán van garancia arra, hogy úgy díszelgek, ahogy hiszem? Nem kevernek össze? Olyan sokan vagyunk, bemutatkozni meg annyira snassz, de akkor meg honnan tudható ki vagyok én? Merre van a díszkód? Van egyáltalán díszvonalkód? Mégis, hol van ez a vitrin? Egy eldugott, kihalt díszteremben? Élni akarok, keveredni, belekóstolni, összehasonlítani, semmit nem képviselni. Nem akarok reprezentatív lenni. Direkt, nem. Esetleg véletlenül, hogy én észre se vegyem.

Nemzeti fejszék, kishitek

Mindig azt szoktam mondani, a szlovák nacionalizmusnál csak a magyar nacionalizmus dühít fel jobban. Dühít, mert szégyellnem kell magam. Slotáért és más, a nemzeti identitás bizonytalanságait személyes csorbaságként megélő vihart aratókért szégyenkezzenek a szlovákok! A magyar nagyság világrengető hatásait hangsúlyozó elvakultakért pirulok én, önként, bár nem szívesen. Léván, az ötven év alatt az etnikai határt maga alá engedő városban, a történelem szertesztét kunkorodó hagyományai a vár gyűjtőlencsében gubancolódnak laza szövedékké, a múlt tarka rongyszőnyegévé. A gótikus vár romjai alatt tartott várnapiókat idén meglátogatták a magyar lovasíjász hagyományokat bemutató „ősmagyarok” is. Bár manapság már minden politika, s a legártatlanabb megnyilvánulásoknak tűnő hozzáértésről is kiderülhet, hogy agitprop mótely, nekem úgy tűnt, virtuózan nyilazó, a lovaikkal szinte összenőtt, egy életforma iránt elkötelezett emberek, egy a könnyen megkapható lehetőségek között a maguk helyét kemény munkával, kényelmetlenséget is vállalva megalkotó fantaszták kápráztatnak engem. Nem voltam hajlandó a lovak és lovasok egyetlen oldalát sem mérvadóként szemlélni. Bal-jobb pártépítmények ideológiai féltégláinak alacsony rőpte helyett viszont a szlovák-magyar trauma zavaros váladéka gyűrűzött langy hullámokban felém. A lovasok magyar neve nemzeti lélekrángásra készítetett egy férfit. A nemzetiség természetesen vállalás kérdése, de ez a férfi első pillantásra bizonyította, hogy bizony, volt itt valaha népek olvasztótégelye, s olvadnak globalista ötvözeté manapság is nemzetek fiai és lányai. Mélyen ülő szemek, erős, fekete szőrzet, fekete haj, magas, erős csontú alkat. „Előszedjük a valaskákat és megmutatjuk nekik!” – morogta félig viccbe fojtva a hirtelen újra felrepedt „ezer éves” seb okozta bánatot. Persze egy látványos ősmagyar és díszszlovák wrestling bizarr gondolata a magamfajta cinikus állat képzeletét egy pillanat alatt (ál)történelmi csataterre változtatja. A juhok gyapját a futó állatról lekanyarító szittya szekercék, és a turul leheletét is kettészelő valaskák öntudatos nemzeti szikrákat szórnak egymás érces testét csókolva. Eszembe jut viszont, hogy a műsorvezető beszercebányai vitéz, milyen gondosan ejtette ki a magyar neveket, a korrekt tájékoztatást és a kolléga tiszteletét, valamint a bárhova tartozás teljesen természetes mivoltát szem előtt tartva. Néhány perc múlva ugyanezt a férfit pillantom meg most már nagyobb társaságban. „Ezzel az erővel a fasiszták is itt menetelhetnének, s bemutatathatnák, hogyan deportálták a zsidókat.” – érzelmet nem éreztem a hangjában, egyszerûen mondta ki a szavakat, nem volt indulat, fröcsögés, nyilvánvalóan nem tudatosította a szavai súlyát. Vagyis egy fenét, igenis tudatosította, meggyőződése, hogy magyar hagyományok és fasizmus közé még egyenlőségjel sem való, hiszen külön se vált soha ez a két fogalom. S ebben a pillanatban úgy éreztem, valami történik velem, szlovák vagyok én is, szlovákként hallom meg, érzem ezt a mondatot. És rettenetesen szégyellem magam. Majd előmerészkedik szlovák énem mellé a magyar mivoltom, zokogva egymás vállára borulnak, s arra sem rezzennek össze, hogy a hátuk mögött egy kövön megcsörren az egymást karoló kezekből kieső szekerce és valaska.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

A partról nézve

mozsár töri most is limeszét,
mit keres itt, ez nem medence,
nem nyúlik, pedig fellöttyölték,
zöld határ, héthatár, és migrén,
adták németnek, Péternek,
Máriának, osztráknak,
csillagos oroszoknak, nyugatnak,
de sohasem maguknak,
hogy végre a magunké legyen
ebben az arénában

inkább honról kellene álmodni,
jöjjön a három kívánságból elő,
egy saját, ami volt,
mielőbb, mert haza tiltott,
akkor meg hova,
ide a távolba,
magyar-az nem, ugor-az nem,
akkor ősi havasi gyopár- talán,
és minden más Kánaán lehet

pásztorok, pásztorok ...
és bocskoros angyalok,
hozzátok, és mi átvesszük,
jövevények,
lopjuk, magunkévá gyilkoljuk,
és minden más átok
és minden más hamis vád
alatt újra építjük,
itt, ez a vad horda

benne ugor, cigány, sváb,
zsidó, szláv és magyar,
meg miegymás névvel áldott,
és végül csak győzik fénnel,
hogy a vendéghonból hazánk
legyen egy kézfogással

ELENA

'08.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Éjféli óraütés

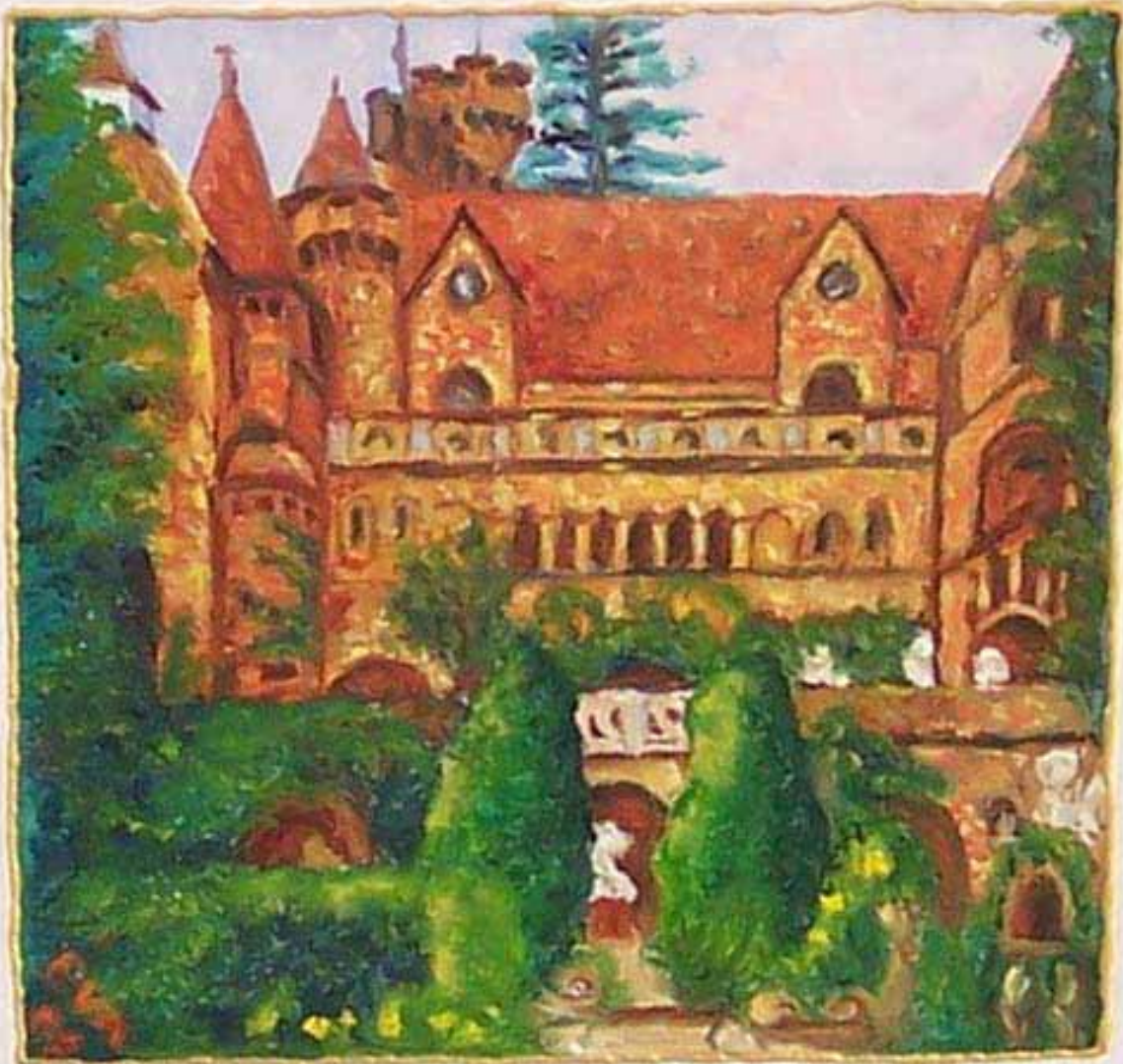
A házak aszerint épültek,
ahogy régen a sátrak álltak,
 és a vezér sátra helyén
 a templom állt
 s csillagok vártak
fölötte messze, kint az űrben
- hogy a világ nem változott:
pislogtak lemondón, eltűnőben.

Szelek aszerint száguldoztak,
ahogy ősidők óta szálltak,
 szántottak a parasztok,
 jártak mezőt,
 nyáj mellett álltak.

Elnyomók ellen énekeltek
s bár a világ nem változott,
imádkoztak és reménykedtek.

Mikor éjfél ütött az óra,
mikor az idő végképp végez,
 sámán dalolt nulla percben,
 álom-lovasok kikötötték
 lovaikat a sötétséghez.

Ahogy az álmok megjelentek,
a megnémult és halálra vált.

AUDITOR

Szávai Attila írása

Lecsókolbász, Caliban, zárlatos bojler

Annyira mániám a színészet, a színház, a függönyszag, hogy múltkor a társkeresőbe is azt írtam: rendezett körülmények között élek. Abban reménykedek, hogy színészként jobban buknak rám majd a csajok. Azért nem lehet semmi a lányfülnek, mikor mondom szépen bele a járatokba a frappáns idézeteket, monológokat, éneklek be neki a dupla kuplékat, hogy beleremegnek a fülszőrei.

Most, hogy bevett a társulat, már nyugodtabban adtam ki magamból a jellemet, amit megkíván a szakma és a szerep. Én már gyerekkoromban megkívántam a színházat, vagy bármi olyan szakmát, amit sokan néznek: bakter, pap, részeg céllövöldés. Régebben meggyőződésemm volt, hogy hajléktalankodni, az is valami szakma, ahol az a munkakör: nézni kell a várost, az embereket. Később jöttem csak rá, hogy ezek az emberek statiszták. Hogy aki nézi a filmet, lássa szépen azt is, milyenek az arcok, a szokások, körülmények a háttérben. Miközben az előtérben a szép emberek jönnek-mennek, erotikázzák magukat, veszik fel a téháemeket mindenre, mákdaráló, vízköves bojler, zacskós leves. Ahogy fejlődött bennem a szemlélet, egyre inkább a színházon járt az eszem, a színészetben, bújni bele mások bőrébe, mint egy baleseti sebész. Egy ideig bohóc is szerettem volna lenni, de mivel festék nélkül is rojtosra röhögték a rekeszizmukat a rokonok, mikor egyszer szavaltam karácsonykor, letettem róla. Apám szerint azért nevettek annyira, mert a karácsony, az egy alapvetően vidám ünnep és nem azért mulattak rajtam, mert úgy szavaltam, mint egy kombájn. Hanem, mert jó volt hallani, hogy legalább belém szorult némi kulturális érzékenység, ha már az apám csak a farakás mögé tud beszorulni, mikor részegen kergeti a tyúkokat. Néha rájön az öregre a meggyőződés, hogy háziállataink valamelyike kibeszéli a háta mögött.

Valahogy, ha régebben templomba jártam, gyakran jutott eszembe, hogy a plébánosunkban is van egy jókora vödörnyi színészi szemlélet. Úgy tudja mondani a szövegét a misén, mintha súgnák neki. Apám szerint tényleg súgják fentről, olyan magasságból, ahová nem érnek el a rádióhullámok és a mobil tűzoltólétrák. Apám ezt olyan átéléssel mondta, sőt szavalta a konyhaasztalon, mintha olvasná valahonnét. Örülök, hogy van kire felnézmem.

Szintén apám szavajárása, hogy a színészek gyanús emberek. Szerinte akármelyik fővárosi művészelméjűt megkérdezhetem, mennyi olajat eszik a kapálógép egy kerti szezonban, nem fogja kapásból rávágni a választ. A színészet azért mégsem egy másodvetés, pláne nem ellető kutrica. Szerintem meg apámból lehetne valami jó kis karakter egy filmben, gyerekkorában is azzal vigasztalták: nem csúnya ő, csak karakteres. Ettől megnyugodott és nyugodtabban esett neki az életnek. Kétpofára. Hamar rájöttem – amit aztán a társulatban is csak megerősítettek -, hogy ha el van veled hitetve egy élethelyzet, egészen őszintén fogod végigélni, miközben a rendezés annyit ér csak, mint egy üres kályha. A rendezőm szerint a szart is el lehet adni, ha szépen van csomagolva, aztán tett néhány célzást a mai kereskedelmi televíziózásra, mielőtt mondta volna, hogy hagyjuk ezt most.

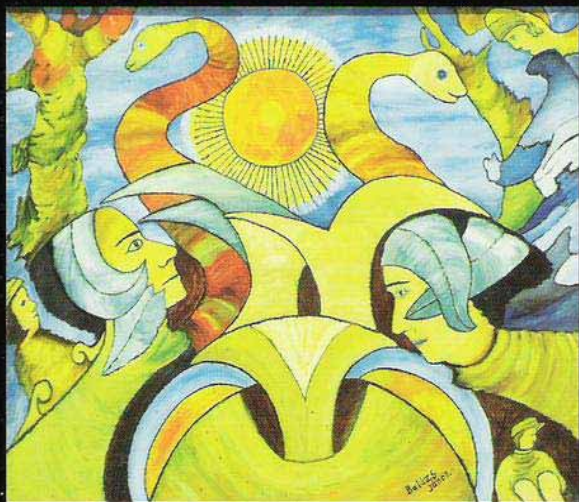
Ja, ha már itt tartunk, elmondom neked, hogy az első szerepem az óvodában történt, azt hiszem, ott kaptam rá a színházi atmoszférára. Én voltam ugyanis a kályha a színpad bal szélén. Szövegem nem volt sok, annyit kellett csupán kétpercenként mondanom, hogy hűd-d-hűd-d, miközben kezeimet magam előtt lóbáltam, vízszintesen hullámoztatva. Állítólag maradandó nyomokat hagytam néhány falubéli értelmiség lelkületében, azóta a kellenél feszesebb ritmusban, hangosabban köszönnek. Valami anyák napjára adtuk elő a darabot, amit a fizikatanárnő rendezett, mert szerinte a magyartanárunk, csak annyit ért a színdarabokhoz, mint apám a szegmentális társadalmak kutatásának módszereihez. Ehhez nem fér kétség. Ahhoz sem, hogy apám miért került szóba. Azért, mert anyám a magyartanár, vagyis hát volt, elment nyugdíjba. Apám szerint meg kifogytak belőle a verslábak, elkoptak a jelzős szerkezetek.

Szeretem szagolni a színpadi függönyt, van benne valami áhítat, valami fennkölt, amitől lemegyek hídba. A rendezőm alapvetően egy barom, de vannak azért jó jelenetei. A minap bejött az öltözőmbe és arra kért, próbáljam meg úgy játszani Calibant a Vihar című darabban, mint aki tényleg a fizikai és primitív ösztönök képviselője, nem csak úgy ákombákom kell viharzani, tessék átélni jobban a primitívséget. Mondtam ezt otthon apámnak is, szerinte is egy barom a rendezőm, hogy nem vette észre bennem kapásból Calibant. Pláne, mikor mutattam a dirinek a családi fényképalbumot, benne azt az oldalt tíz képpel, mikor kötjük be a gázkazánt családirag, én meg vascsővel kergetem a kutyákat a munkaterületről. Szép sorozat, mondta baromi jópofán a rendezőm, az biztos, van benne rávilágítás a társadalmi perifériára. Légvédelmi reflektorral. Apám már nem hagy ezzel békén, a következő próbán tényleg meg fogom kérdezni a direktort, hogy szerinte mennyi az olaj a kapálógépbe, hátha mond rá valamit. Ha meg nem, hát lesz mire gondolnia, mikor nem alszik éjszaka. Márpedig nem nagyon alszik. Azt mondja, a sok stressz, ami álmatlanná teszi. Hiába mondtuk neki a kolléganőkkel, hogy valóban nem ártana némi álom a szemére, vagy valami nyugtató éjszakai pakolás: karikára vágott kígyóuborka, paradicsom (lecsókolbász, IFA-karburátor).

Galkovics szerint, aki szomszédunk, vagy rokonunk, vagy mi, szóval a köpcös szerint kivételes tehetség lakik bennem, egy kész kis Rómeó. Ezt abból következtette ki, mikor betonoztuk nála az erkélyt és közben úgy tartottam a fándlit, mint aki vallomásra készül. Pedig csak azt szerettem volna kifejezésre juttatni, hogy részemről befejeztem a kétkezes munkát. Eztán szépen csavarok magamban párat a perspektíván, zummolom a zükunftot (németül is tanultam ám) és az olyanokban szeretnék már csak építkezni, mint például a művészet. Nem lebecsülve persze a malter szagát és az olyanokat, hogy nyekken a lapátnyél, fröccsszagú röhögések, köpni bele a betonkeverőbe. A színészet is hasonló folyamat, az ember itt is apránként rakja össze magában az előírt világot, kell némi kötőanyag is, aztán csak a beleülés a készbe, kávészag, csipketerítő, zárlatos bojler.

Handó Péter

Alvó konfliktusok mezején

Pk

Karácsonyi ajándékként hozott a posta egy levelet, amiben megkaptam Handó Péter legújabb, a sóshartyáni cigányság-magyarság együttéléséről szóló kötetét. Kíváncsian vettem kézbe, vajon mi újat tud nekem mondani e témáról (mármint a cigány-magyar konfliktusról) a Szerző, ám a száraznak, tudományosnak tűnő bevezető elolvasása után igazi csemegeként „fogyasztottam” a könyv oldalait. Handó ugyanis a száraz, tudományos, tényyszerű közlés mellett, (megtalálva a szerintem helyes egyensúlyt) személyes tapasztalatait, szubjektív élményeit is leírja, sőt, a kötet súlypontját épp ezek a beszámolók jelentik. Leírt szavai szinte „megtestesülnek”, kinyilatkoztatásai hitelesek lesznek, kötete pedig a felvállalt személyes konklúziókon túllépve általánossá, tudományossá, egy igazi kutatómunka leírásává, egy igazi antropológus munkájává válik.

Handó Péter személyiségéből adódik a megértés, illetve az erre való törekvés. Könnyen elfogad minden másságot, akár személyes sérelmei, hátránya ellenére is. Igazi kutató elme Ő, olyan, aki a jelenségek mögé akar nézni, és nem csak megismerni, hanem megérteni is akar, így befogadni a körülöttünk „élő” világot, annak teljességével, ezer színével, milliárd tagjával. Egyszerűen mondva, Handó Péter e szempontból olyan, amilyenek nekünk is lennünk kell(ene)! A könyv, illetve a Szerző kutatómunkájának egyik erénye, hogy nem a manapság oly szokásos „elméletek gyártásába” kezd, hanem épp ellenkezőleg, be akarja bizonyítani, hogy az elméletek nem tudják megjavítani a hétköznapiakat, mert azokat csakis a tettek javíthatják meg. Az elméletek, a sémák, a sablonok megbuktak. Számomra szimpatikus az a felfogás, ahogy „beáll” cigánynak, hogy belülről is megtapasztalhatta a falujában élő más nemzetiségek kultúráját, értékeit. Ajánlom a kötetet azoknak, akik nyitottak arra, hogy a jelen és a jövő ne csak egyszerűen megélt legyen, hanem általunk befolyásolt, a saját képünkre alakított. Szívem szerint ajánlanám a kötetet minden roma jogvédőnek, és magyar önkormányzati képviselőnek, vezetőnek, mert tükröz ez a kötet, amiben saját arcukat is szemlélhetik. Persze, csak ha akarják!

Palócföld

Irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat
LIV. évfolyam / 2008/5-6.

Vers:
Nyilas Atilla,
Tandori Dezső,
Turczi István

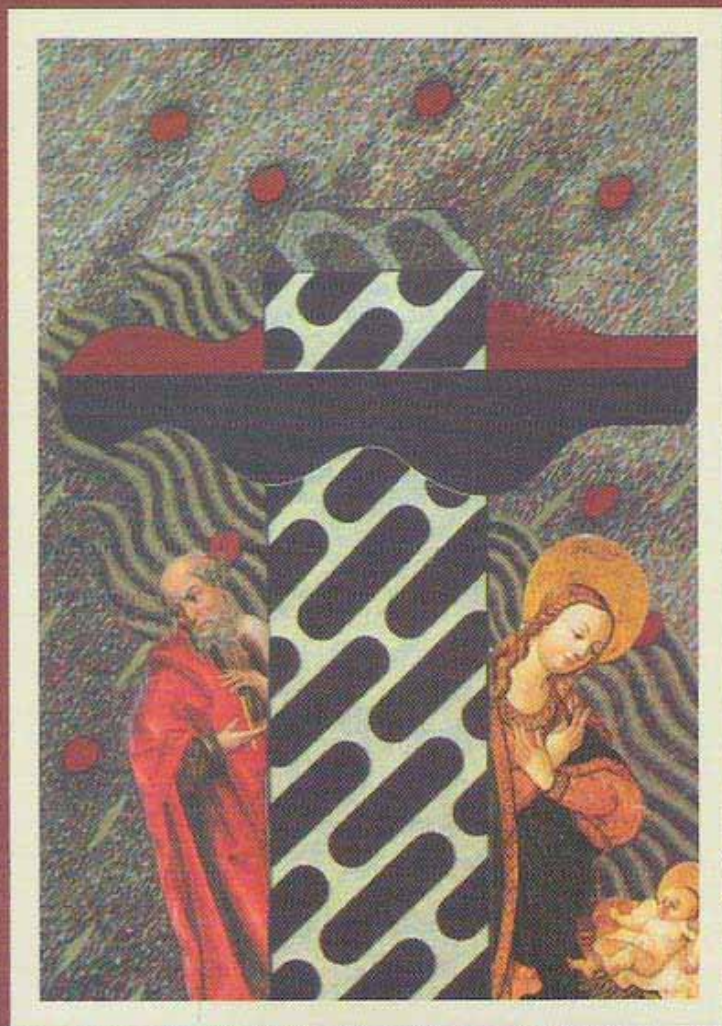
Próza:
Kiss Noémi,
Kőrössi P. József,
Zsibói Gergely

Tanulmány:
Faragó Kornélia,
Fűzfa Balázs,
Horváth Kornélia,
Kappanyos András,
Margócsy István,
Praznovszky Mihály

Megjelent a **Palócföld** című folyóirat 2008/5-6. száma.

A NapKút Kiadó megjelentette karácsonyi témájú antológiáját. A kötet 1990 Ft-os

áron megvásárolható a könyvesboltokban.

*Sokunk
karácsonya*

Megjelent Nagy Csilla első könyve Magánterület címmel, a Palócföld Könyvek sorozatban, Mizser Attila szerkesztésében.

„A *Magánterület* című kötet kritikákat, recenziókat, tanulmányokat tartalmaz. A választás és elrendezés mindenekelőtt a szerző egyéni érdeklődését, kutatásait tükrözi, amely a kortárs magyar irodalom helyzetétől a késő modern líra alakulástörténetén át az irodalmiság fogalmát felülíró, verbális és vizuális narráció kölcsönviszonyára épülő műfajokig terjed. A szöveg- és médiumközi, kompozicionális, tropológiai, stiláris szempontokat együttesen alkalmazó, érzékeny elemzések, ismertetések a művek történeti kontextusba helyezésével a magyar irodalom és kultúra jelenségeinek bonyolult összefüggéseire, napjainkban tapasztalható átrendeződésére reflektálnak.”

BESZÁMOLÓK

A herencsényi mesemondó

Végh Józseffel a herencsényi Fonóba látogattunk. Mi okból? Végh József mkl. és a Spangár András Irodalmi Kör javaslatára a herencsényi Bartusné Szandai Teréz is megkapja 2009 januárjában a Magyar Kultúra Lovagja kitüntető címet. Végh József eddig három embert javasolt erre a címre (Csáky Károly helytörténész-költőt Ipolyságról, Pál István dudást, a népművészet mesterét Tereskéből, és Bartusné Szandai Teréz mesemondót, a népművészet mesterét Herencsényből) és mindhárom ember megkapta azt.

Teri nénivel egy videóriportot készítettünk a Rétsági Televízió számára, elmondott egy karácsonyi mesét is, majd József tudatta vele a hírt, amit Teri néni el is fogadott. Így a Magyar Kultúra Napján veheti majd át Budapesten a díjat. Részlet az indoklásból:

“Bartusné Szandai Teréz, palóc mesemondó.

1931. október 27-én született egy paraszti család harmadik gyermekeként. Szülei földművelésből éltek, s így már a felcseperedő apró gyermekeknek is részt kellett vállalni a munkában. Édesapja híres búcsúvezető volt, ki – mikor már a gyerekek is részt vállaltak a földművelésben – elvállalta a postamesterséget, de ő volt a falu pénztárosa és a templombíró is. Édesanyja világi ferences volt. Teri néni tízévesen már a libákat, teheneket őrizte, s hamarosan részt kellett vállalnia a kapálásból, marokszedésből is. A fárasztó munkával telt napok után esténként, hétvégenként összejött a fiatalság egy kis énekszóra, tánkra. Ha kellett, Teri néni zenélt hozzá fésűjével, s tanították a botladozó kisebbeket a tánclépésekre. Mindig szívesen hallgatta az öregek meséit, szívesen tanulta a régiek dalait. Szívesen ment a fosztókba, hol sok-sok régi történetet hallott. Mikor aztán férjhez ment, s megszületett a kislánya, továbbadta a régi szép meséket. A háza mindig tele volt mesemondáskor gyereksereggel, hisz ide járt az egész falu apraja.

1969-ben megalakították a „Röpülj páva kört”, s már az 1970-es években felfedezték őt a néprajzkutatók, s a megyei művelődési központ munkatársai. Egyre több meghívást kapott, s mindig sikere volt népdalcsokrainak, meséinek.

2002-ben „A népművészet mestere” címet is kiérdemelte. 2004-ben Tari János rendező egy portréfilmet forgatott róla, s könyv alakban is megjelent legszebb meséinek gyűjteménye. A könyv a palócföldi mesemondó teljes szövegfolklor-repertoárját adja közre. A sok tekintetben különleges, archaikus szövegek nem csupán egy személy, illetve egy adott település (Herencsény), hanem az egész tájegység tudását képviseli. A szövegek többsége műfajilag mese, melyek sorában kivált a legendamesék és tréfás elbeszélések aránya meghatározó.

125 olyan szöveget olvashatunk benne, amely „olvasmányélményektől, műveltségi hatásoktól jóformán alig érintett”. A repertoár mintegy hetven népmesét (állatmesét, rablólóhistóriát, falucsúfolót, és zömében tréfás mesét) és félszáz mondát (betyármonda, hiedelemmonda, történeti monda, vallásos tárgyú narratívák) foglal magába. Teri néni meséinek fő jellegzetessége: a színes formai improvizáció mellett (bár általában hűen követi a valaha hallott narratíva vázát) a helyzetkomikum, a dalbetétes és főként reálisabb jellegű mese.

A kötet adatközlője a legutolsó tradicionális mesemondók egyike, és az általa elmondott szövegek többsége műfajilag mese, melyek sorában kivált a legendamesék és tréfás elbeszélések aránya meghatározó. Kivált a tréfás mesék sorában találni igen sok, folklorisztikailag is kuriózumnak tekinthető népköltészeti alkotást. Gazdag a gyűjteménye a különféle bibliai apokrif történetekben, valamint a műfajilag a mondákhöz közelebb álló helyi kötődésű vallásos tárgyú narratívákban is. Az elmúlt évtizedek alatt Teri néni profi népművésszé, jó értelemben vett „folklórsztárrá” vált. Ez a népszerűség azonban nem változtatta meg őt, sőt. inkább megerősítette abban, hogy azt a tudást, a népi kultúra gyöngyszemeit mind szélesebb körben meg kell ismertetni, s tovább kell adni egy olyan kor számára, mely hajlamos az idegen kultúrák fetiszizálása révén elfeledni az ősi magyar kincset, mely századokon át hagyományozódott szájról szájra, s amelynek egyik legutolsó tudója, ismerője, éltetője Bartusné Szandai Teréz.

Teri néni élete, értékítélete, töretlen ambíciója, lelkesedése, jó kedve a mai korunk elé is példaképpül állítható. Úgy gondoljuk, hogy ilyen példaképekre igen nagy szüksége van korunknak. A Spangár András Irodalmi Kör a néphagyományok ápolása érdekében kifejtett tevékenységért, a népi irodalmi értékek megmentésért javasolja őt e nagyszerű kitüntetésre.

Végh József mkl. “

Karácsonyi betlehemezés a nagybörzsönyiekkel, mikolaiakkal

Németh Péter Mikola költőtől szép meghívást kaptam, mennék velük, kísérném el őket a már számukra hagyományosnak mondható betlehemezésükre. (15 éve “csinálják” már, műsorukkal foglalkoztak a nagy TV csatornák is, így a Duna Tv többször is. Egyik, időközben eltűnt tagjukról készült a Nomád című dokumentumfilm.) Örömmel vállaltam feleségemmel, Évával ezt az utat, már csak azért is, mert a Nagybörzsönyi Asszonykórus tagjainak szállításával mi magunk is hozzájárulhattunk az élő betlehemezés sikeréhez.

Reggel fél nyolckor vettük fel a nagybörzsönyi asszonyokat. Szép tiszta időnk volt, a Börzsöny nagy csúcsain ragyogott az előző este leesett hó, szinte a fél világot be lehetett látni a magasból. Két kisbusszal, és három személyautóval mentünk, (szép konvoly) csak így fért el az a sok fellépő, akik évek óta együtt vándorolnak, hogy örömhírt vigyenek a túloldalra, Szlovákiába. Vámosmikolai fiatalokból (többnyire roma fiatalokból) áll össze a csapat, de szerepel a betlehemezők között Németh Péter Mikola két nagy gyermeke is. (Menyhárt királyként és Máriaként.)

Első állomásunk Kőhidgyarmat volt, amely a Garam alsó folyásánál elterülő település. A lelkes betlehemet-várók a katolikus templomban vártak bennünket. (Mindenütt így volt ez.) A betlehemezők bevonulásával kezdetét vette az ismert karácsonyi énekekkel és a már kipróbált szereplői játékkal “sikerre ítélt” előadás, játék, betlehemezés. Az előadás koreográfiája végig ünnepi, valóban örömmüzenetet hordozó, a profánabbnak gondolt elemek (a király, a pásztorok viselkedése, szövege) is szelidek voltak. A színészi játékra is lehetőséget adó szerepek (Heródes király, József, Mária, az öreg pásztor) jól megformáltak, Mikola próféta viselkedése (az öltözetként használt kecskebakbőr, a csak lehántolt, szarvasagancsot idéző bot) valóban gondolkodásra ösztönző volt. Az asszonyok éneke pedig csak felerősítette a hagyományokra épülő előadás komolyságát.

Második helyszínünk Bart volt, ahol a belül teljesen felújított templomukban fogadtak, vártak bennünket. Innen Szőgyénbe mentünk, ahol egy kis “vendéglátó ipari egységben” töltötték fel a szereplő királyok, pásztorok, angyalok a cigarettakészletüket, no meg a hidegen fúvó szelek elleni védekezésképpen egy kis szíverősítőt vettek magukhoz az idősebb szereplők.

A szőgyéni templom hatalmas belső terében szépen csengett a betlehemezés éneke. Mikola is megérezte az itteni tér adta színészi lehetőséget, hangját szinte a kupola magasságáig emelte, s szövegét néhol tényleg ostorozva, néhol erősítve, bátorítva mondta el. Itt volt nagyobb tér a szereplőknek is, az oltár előtt valóban felemelő látványt adott a csapat összképe.

A betlehemezés után Szőgyénben egy iskolaépületben vártak bennünket ebédre, a terített asztal mellé telepedtek az éhes vándorok, s jóízűen fogyasztottuk el a levest s az utána adott rántott húst is. A szőgyéni kedvessége elég útravaló volt ahhoz, hogy Farnadra mehessünk egy újabb betlehemezésre, majd Nagyölvédre guruljon át a csapat ugyancsak e célból.

Ipolyszalkára menet már sötét este volt. Itt a Magyar Házba mentünk be, ahol a betlehemező asszonyokkal együtt éneklő Ziman Magdolna vendégelte meg a szereplőket. Saját borával, és a kora reggel, még indulás előtt főzött jó húsos-tésztás bablevesével kínált bennünket.

Házát egy-két helyiség kivételével múzeummá alakította, ahová az ipolyszalkai népélet tárgyait, öltözet darabjait, berendezési tárgyait helyezte el, no meg saját, csuhéból készített alkotásaival rakta tele a falakat, szekrényeket. Házát Magyar Házra keresztelte, a bejáratánál egy fából faragott pieta előtt énekeltek a nagybörzsőnyi asszonyok egy Szűz Máriát üdvözlő éneket a megérkezésükkor, majd távoztunkkor egy énekkel búcsúztak el a Szűzanyától.

Már a magyar oldalon megnéztük Letkés betlehemét, amit a helyiek a templomuk oldalán lévő utcán állítottak. (Egyre több helyen láthatunk faluközpontokban állított betlehemeket, így mi megnéztük a nagybörzsőnyi asszonyok által állítottat Nagybörzsönyben, és a Patakon a Török család által állítottat is.)

Megint vaksötétben botorkáltunk autónkkal Vámosmikola felől haza, de ez is egy életre szóló élményt adó nap volt!

“Megszületett a kis Jézus, örvendjünk!”

A betlehemezők teljes csapata (hiányoznak a képről a sofőrök)

PÁLYÁZAT

Az Új Színház – nagy sikerrel játszott - „Tisztújítás” című előadása egymással tökéletesen ellentétes kritikai véleményeket gerjesztett, ezért az **Új Színház és a szinhaz.hu portál**

GAGYI VAGY NEM GAGYI?

címmel esszépályázatot hirdet hivatásos és nem hivatásos *esszisták* számára.

A pályázat feleletet vár arra, hogy a „gagy” (*értsd: üres, olcsó, hatásvadász elem*) bármely formai vagy tartalmi megjelenése – akár idézet formájában – tárgya, illetve eszköze lehet-e a művészetnek. Beemelése, felhasználása ízlésrombolásnak minősül, vagy a művészi szabadság kiterjesztésének? Természetesen a „gagy” más meghatározásából is ki lehet indulni, de mindenképpen előnyben részesül az az írásmű, amelyik színházi előadás(ok) elemzése mentén fejti ki álláspontját.

A pályázatokat kritikusokból, irodalomtörténészből, színházi szakemberekből álló zsűri bírálja el.

A zsűri elnöki tisztjét **Karsai György** klasszika-filológus, kritikus, egyetemi tanár vállalta el.

A legjobb pályamű írója **30.000 Ft** jutalomban részesül, és további 5 nyertes pályázó 2-2 jegyet kap az Új Színház általa kiválasztott előadására.

A pályázatokat legfőljebb **10.000** karakterben - **2009. január 15-ig** - lehet beküldeni a gagyivagynemgagy@ujszinhaz.hu címre.

A nyertes pályaműveket a www.ujszinhaz.hu és a www.szinhaz.hu portálokon is közöljük.

MÁRTA ISTVÁN Új Színház - igazgató

HERNER DÁNIEL szinhaz.hu - alapító

EMLÉKEZTETŐ

A Spangár pályázat leadási határideje:

2009. január 15. !!

E havi számunk szerzői:

B. Kontics Éva (Székesfehérvár, 1958)
Diósjenő, alkotó

Balog István (Békés, 1951) Felsőpetény,
kézműves, erdei iskola vezető, "világutazó"

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő,
szellemi szabadfoglalkozású, író

Cegléd József Kázmér (Bácsalmás, 1954)
Nagyoroszi, közalkalmazott, író

Csapó Lajos (Makád, 1947) Szigethalom, költő,
festőművész

Egry Artúr (Budapest, 1953) Budapest, tanár,
költő

Forgács Miklós () Léva, újságíró

Gere János (Diósjenő, 1927) Diósjenő,
nyugdíjas, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác,
2007) református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Kontra Marika Szvita (Pásztó, 1964) Pásztó,
művelődésszervező, költő

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác,
újságíró, író

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
író, költő

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968)
Szanda, tanár, költő

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság,
tanuló, költő

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967) Százd, író

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, nyomdász,
költő

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Természetismeret:
Balog István

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
0630-383-5385

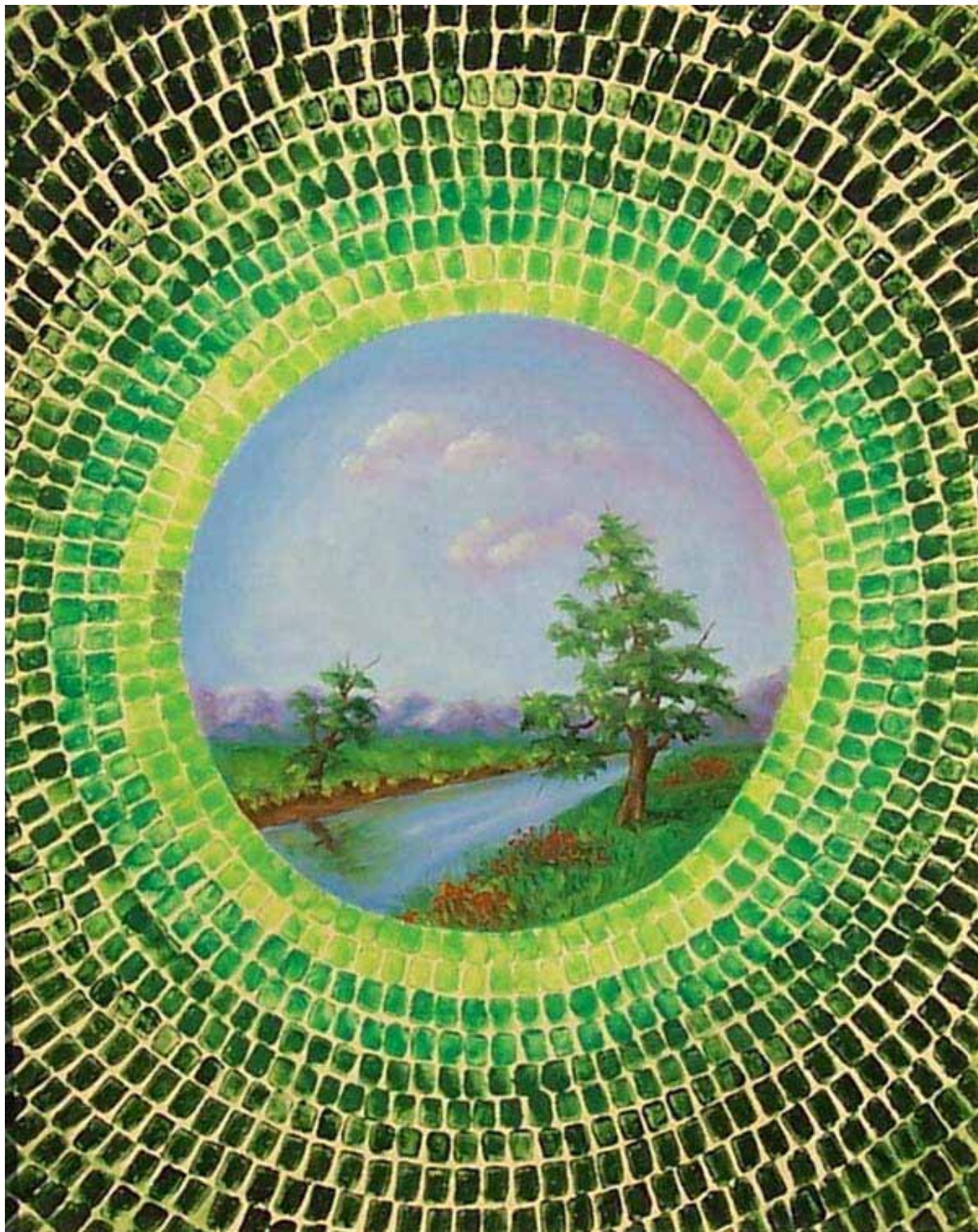
Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

bajkalamour@freemail.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

B. Kontics Éva: Nyár (olaj, farost)